ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΚΥΚΛΑΔΩΝ

Ὁ Ἔφορος ἐπισκεφθεὶς τὴν Κρήτην ἐμόρφωσεν ἐπὶ τόπου γνώμην περὶ τῶν ἐκτελουμένων εἰς διάφορα βυζαντινὰ μνημεῖά της ἐργασιῶν συντηρήσεως, διὰ τὰς ὁποίας καὶ ὁμιλεῖ εἰς δημοσιευομένην ἔκθεσίν της ἡ Ἐπιμελήτρια Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς νήσου δ. Στυλιανὴ Παπαδάκη. Ἀλλαχοῦ, ὡς εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου, διεπίστωσε τὴν ἄμεσον ἀνάγκην στερεώσεως καὶ καθαρισμοῦ τῶν ἐρειπίων τοῦ παλαιοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ[1] (Πίν. 499 α - β), ὅστις διασῴζει ὀλίγας καλῆς ποιότητος Βυζαντινὰς τοιχογραφίας (Πίν. 499 γ).

Ἐκ Παληοχώρας Σελίνου ὁ Ἔφορος διαπεραιωθεὶς εἰς τὴν νησῖδα Γαῦδον ἠρεύνησεν ἂν ὑπάρχουν ἐν αὐτῇ ναΐσκοι Βυζαντινῶν χρόνων. Ἡ ἔρευνα ἀπέβη ἄκαρπος. Καὶ αἱ μεταβυζαντιναὶ φορηταὶ εἰκόνες τῆς νήσου εἶναι ὀλίγαι καὶ νεωτέρων χρόνων. Μᾶλλον ἀξιοπρόσεκτος εἶναι ἡ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰκών (διαστ. 0,64 × 0,48 μ.) μὲ ἔνθρονον τὸν ὁμώνυμον ἱεράρχην, φέρουσα τὴν χρονολογίαν 1756.

Ἐπωφεληθεὶς ὡσαύτως μεταβάσεώς του εἰς Ἀμοργὸν δι' ὑπηρεσιακοὺς λόγους ὁ Ἔφορος ἐπεσκέφθη ναοὺς τῆς Χώρας καὶ εἶδε τινὰς τῶν ἐν αὐτοῖς εἰκόνων. Εἰς τὴν Πάρον συνεχίσθησαν αἱ ἀναστηλωτικαὶ ἐργασίαι τοῦ ναοῦ τῆς Καταπολιανῆς, περὶ τῶν ὁποίων παρέχει ἔκθεσιν ὁ ἐπιβλέπων αὐτὰς ἀκαδημαϊκὸς κ. Ἀναστ. Ὀρλάνδος.

Κατὰ τὸ 1963 ἤρχισε καταγραφὴ τῶν εἰκόνων καὶ κειμηλίων τῶν νήσων Αἰγαίου διὰ τῶν νεαρῶν ἀρχαιολόγων δ. Χρυσούλας Σταυρινοῦ, κ. Χρήστου Μιχαὴλ καὶ τοῦ τελειοφοίτου τῆς Ἀρχαιολογίας κ. Ν. Ἀλιπράντη. Ὁ Ἔφορος μεταβὰς εἰς Νάξον πρὸς διακανονισμὸν ζητημάτων ἀφορώντων εἰς τὴν ἐκεῖ καταγραφὴν παρηκολούθησεν ἐπί τι τὴν ἐκτελουμένην ἐργασίαν.

Εἰς τὰς νήσους Νάξον, Τῆνον, Σίφνον, Ἴον, Σέριφον, Κύθνον καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν Θήραν κατεγράφησαν περὶ τὰς 2.000 εἰκόνες. Περὶ τῶν ἐν Σίφνῳ καὶ Ἴῳ παρέχονται πληροφορίαι τινὲς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σημειώσεων τοῦ καταγράψαντος κ. Χρήστου Μιχαήλ. Διὰ τὰς εἰκόνας τῶν ἄλλων νήσων δημοσιεύεται σύντομος ἔκθεσις γενομένη ὑπὸ τῶν καταγραφέων.

ΣΙΦΝΟΣ

Ἐκ τῶν καταγραφεισῶν εἰς τὴν νῆσον εἰκόνων ἀξιομνημόνευτοι εἶναι:

1) Ἡ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ἀφέντη εἰς τὸ χωρίον Ἅγιος Λουκᾶς εἰκὼν τῆς Δεήσεως (διαστ. 1.07 × 0,91 μ.), τὸ παλαιότερον γνωστὸν ἔργον τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιόκαπα[2] φέρον πλὴν τῆς ὑπογραφῆς του τὴν ἀφιέρωσιν: *δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θ(εο)ῦ Βασηλείου Λογοθέτη μινὶ Ἀπριλίου / ,ΑΧΛΕ.*

2) Ἡ ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ ἐπὶ τοῦ τέμπλου ἐπεσκευασμένη εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (διαστ. 1.08 × 0,98 μ.) *Χεὶρ Ζαχαρίου Τζακαροπούλου ,ΑΧΛΕ.*

3) Ἡ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τοῦ Κάστρου εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (διαστ. 1.05 × 0,74 μ.). Ὁ χιτὼν τοῦ ἁγίου ἔχει χρῶμα ἰῶδες, ἐνῷ τὸ ἀνεμιζόμενον ἱμάτιον εἶναι μελανόν. Ἄνω καὶ κάτω τῆς κεντρικῆς παραστάσεως ὀκτὼ σκηναὶ ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ μάρτυρος. Κάτω ἀριστερὰ ἡ χρονολογία ,ΑΧΝϚ', εἰς τὸ μέσον ἡ ἀφιέρωσις: *δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θ(ε)οῦ Γεωργίου ἱερέως Παλίου (;)* καὶ δεξιὰ ἡ ὑπογραφή: *Χεὶρ Ἐμμανουὴλ ἱερέως Σκωρδήλι*[3].

4) Ἡ ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Σῴζοντος καὶ Φανουρίου εἰκὼν τῆς Δεήσεως (διαστ. 0,94×0,82 μ.) ἡ φέρουσα τὴν ὑπογραφήν: *Χεὶρ Ἐμμανουὴλ ἱερέως Σκορδίλη, δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θ(ε)οῦ Γεωργίου Ραυτάκη ,αψπ'.*

Προφανῶς ὁ κατὰ τὸ 1780 ζῶν ἁγιογράφος εἶναι διάφορος τοῦ προηγουμένου, ἴσως ἔγγονος αὐτοῦ.

5) Ἡ ἐν τῷ εἰς Κάστρον ναῷ τῆς Θεοσκεπάστου εἰκὼν ἐνθρόνου Παντοκράτορος ἐν μέσῳ τῶν προτομῶν τῶν 12 Ἀποστόλων (διαστ. 1.17×0,90 μ.) μὲ τὴν χρονολογίαν ,ΑΧΜΕ καὶ τὴν ἀφιέρωσιν: *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ / Γεωργίου ἱερέως.*

6) Βρεφοκρατοῦσα (διαστ. 0,84 × 0,84 μ.) τῆς Μονῆς Χρυσοστόμου. Τὴν κεντρικὴν παράστασιν περιβάλλουν οἱ 24 οἶκοι. Κάτω δεξιὰ ἡ χρονολογία: ,ΑΧΝΕ Ἰουλίου Κβ'.

7) Βρεφοκρατοῦσα ἐν προτομῇ εἰς τὸν Ἅγιον Σῴζοντα τῆς Ἀπολλωνίας μὲ τὴν ἐπιγραφήν: *Ἡ τιμιωτέρα τῶν Χερουβεὶμ* (διαστ. 0,92 × 0,83 μ.). Ἑκατέρωθεν ἄγγελοι κρατοῦντες τὰ σύμβολα τοῦ πάθους καὶ ὑπὲρ τούτους ἄλλοι δύο γονυκλινεῖς ἐπὶ νεφῶν μὲ κίνησιν ὁρμητικήν, στέφοντες τὴν Θεοτόκον, ἣν πάλιν περιβάλλουν μικρὰ Σεραφείμ. Ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ πλαισίου κάτω: ,ΑΧΞΒ.

Εἰς τὸν ἄλλον ναὸν τῆς Ἀπολλωνίας ἀφιερωμένον εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος ὁμοία

1. G. Gerola, Monumenti Veneti nell'isola di Creta, vol. secondo, Venezia 1908 σ. 79 - 83.

2. Βλ. Ἀ. Ξυγγοπούλου, Σχεδίασμα ἱστορίας τῆς Θρησκευτικῆς ζωγραφικῆς μετὰ τὴν Ἅλωσιν, Ἀθῆναι 1957 σ. 204.

3. Ἔργα τοῦ Ἐμμανουὴλ Σκορδίλη σῴζονται καὶ ἐν Μήλῳ. Βλ. Ἰωσὴφ Χατζηδάκη, Ἡ ἱστορία τῆς Μήλου, Ἀθῆναι, 1922 σ. 231, 237 κ.ἀ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

εἰκὼν τῆς Θεοτόκου (διαστ. 0,95 × 0,75 μ.), ἀχρονολόγητος, πολὺ αὐστηροτέρας τεχνοτροπίας, μὲ τὴν ἐπιγραφήν: *δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰωάννου Καλλιέργη.*

Προφανῶς ἡ εἰκὼν παραμένει περισσότερον πιστὴ εἰς τὸ κοινὸν πρότυπον ἀμφοτέρων.

8) Εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου (διαστ. 0,86 × 0,74 μ.) εἰς τὸν ὁμώνυμον ναὸν τῆς Ἀπολλωνίας φέρουσα τὴν χρονολογίαν 1678 καὶ τὴν ἐπιγραφήν: *Τὸ Σταυρὶ (Ἀπολωνία) διὰ τὴν πανούκλαν.*

9) Ἡ εἰς τὸν ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως Ἀπολλωνίας εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ἐν προτομῇ (διαστ. 0,95×0,80 μ.). Ἑκατέρωθεν αὐτοῦ ἄγγελοι βαστάζουν ἀνὰ ἓν κηροπήγιον. Ἡ ὑπογραφὴ : *Χεὶρ Χριστοδούλου Καλλέργη*[4] εἶναι δυσανάγνωστος.

10) Ἡ εἰς τὸ θυρόφυλλον τῆς Προθέσεως τοῦ ἐν Ἀπολλωνίᾳ ναοῦ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ εἰκὼν τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ (διαστ. 1.32 × 0,56 μ.), ἀδόκιμον ἔργον τοῦ *Ἰωάννου Ράλλη* φέρον τὴν χρονολογίαν 1730.

11) Ἡ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου εἰς Ἐξάμπελα εἰκὼν τοῦ αὐτοῦ Ἀρχαγγέλου (0,77 × 0,56 μ.) ἱσταμένου, ὁλοσώμου, βαστάζοντος διὰ τῆς ἀριστερᾶς ὑπὸ μορφὴν ἐσπαργανωμένου βρέφους τὴν ψυχὴν τοῦ νεκροῦ, ἐπὶ τοῦ στέρνου τοῦ ὁποίου πατεῖ. Ἡ ἀφιέρωσις : *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θ(ε)οῦ Γεωργίου ἱερέως /Καλαρ/γίρου κ(αὶ) Οἰκονόμου τῆς Ἀντηπάρου σὺν τῆς πραισβητέρας κ(αὶ) τῶν τέκνων/αὐτοῦ/ Α Ψ Λ Γ / Χεὶρ Ἰωάννου ἱερέως Ἀναπλιότη.*

12) Εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου (0,85×0,55 μ.) ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου εἰς τὸν Ἀρτεμῶνα τῆς Σίφνου: *1737 / Χεὶρ Ἐμμανουὴλ ἀπὸ τῆς Μακεδονίας.*

13) Εἰκὼν τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ (διαστ. 0,97 × 0,58 μ.) ἐν τῷ ὁμωνύμῳ ναῷ τῆς Ἀπολλωνίας. Ὑπὸ τὴν παράστασιν τῆς Ὑψώσεως ἡ σκηνὴ τῆς Εὑρέσεως καὶ κατωτέρω τὸ Γενέσιον τοῦ Προδρόμου καὶ ὁ Ἅγιος Θεόδωρος ἔφιππος: *Χεὶρ Νικηφώρου Ἱερωμονάχου / Κυπρίου 1740.*

Ἄλλαι εἰκόνες τοῦ ἰδίου εἶναι: α) Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος (διαστ. 0,340 × 0,225 μ.) ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου εἰς Ἀρτεμῶνα, β) ἡ Κοίμησις (0,24 × 0,19 μ.) ἐν τῷ αὐτόθι ναῷ Θεοτόκου τῆς Κόγχης (1741), γ) ὁ Παντοκράτωρ (διαστ. 0,85 × 0,76 μ.) ζωγραφηθεὶς τῷ 1747 καὶ ἀποκείμενος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Ἀπολλωνίας, δ) ὁ Μέγας Ἀρχιερεὺς (1746), διαστ. 0,90×0,70 μ. ἐν τῷ ναῷ τῆς Παναγίας εἰς Ἐξάμπελα.

14) Εἰκὼν τῆς Ἐλεούσης (0,92 × 0,69 μ.) ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου: *Χεὶρ Ἀθανασίου ἱεροδιακόνου Κρητὸς / Α ψ ν ζ (1757).*

15) Εἰκὼν τοῦ Παντοκράτορος ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῆς Ἀπολλωνίας Σίφνου (διαστ. 1.01×0,77 μ.) φέρουσα τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἐκ Σίφνου λαϊκοῦ ἁγιογράφου *Νικολάου Μελισσοῦ* καὶ τὴν χρονολογίαν 1781. Τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου σῴζονται ἐν Σίφνῳ πολλὰ ἔργα.

ΙΟΣ

Εἰς τὴν νῆσον Ἴον κατεγράφησαν 76 εἰκόνες, ἐκ τῶν ὁποίων μνημονευτέαι:

1) Ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐν προτομῇ ὡς Μεγάλου Ἀρχιερέως (Π ί ν. 500 α) φέροντος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς παλαιολόγειον αὐτοκρατορικὸν στέμμα μὲ πρεπενδούλια. Διὰ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ ἀνοικτὸν Εὐαγγέλιον. Ἐπὶ τῆς μιᾶς σελίδος ἀναγιγνώσκεται ἡ ρῆσις: *Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου...* καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης *Λάβετε, φάγετε...*[5].

Ἡ εἰκὼν (διαστ. 0,80 × 0,61 μ.), εὑρισκομένη ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Κυριακῆς εἰς τὴν Χώραν, εἶναι ἔργον *Ἰωάννου ἱερέως τοῦ «Σκορδείλοι»* καὶ *δέησις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ Ἰωάννου τοῦ Νικιφόρου καὶ Δημητρίου τοῦ Σιφουνέου κ(αὶ) τῆς συμβίας κ(αὶ) τῶν τέκνων αὐτῶν Α Χ Μ Α .*

Τὸ φωτεινὸν τμῆμα τοῦ προσώπου καταλαμβάνει μεγάλην ἔκτασιν, ἐντόνως ἀντιτιθέμενον πρὸς τὴν περιβάλλουσαν αὐτὸ σκιάν.

Τὸ περίγραμμα τοῦ ὠμοφορίου καὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ σάκκου ἀποδίδουν γραμμαὶ πολὺ σκληραὶ (Π ί ν. 500 α).

Ὁ Δημήτριος Σισιλιάνος (Ἕλληνες ἁγιογράφοι μετὰ τὴν Ἅλωσιν, σ. 192 - 195), μνημονεύει πέντε ἁγιογράφους ἐκ τῆς Κρητικῆς οἰκογενείας Σκορδίλη, ὧν ὁ νεώτερος ὀνομάζεται Ἰωάννης. Τούτου γνωρίζει ἔργον, παριστῶν τὴν Δέησιν μὲ τὸν Χριστὸν ἔνθρονον ὡς Μέγαν Ἀρχιερέα, φέρον τὴν χρονολογίαν 1729. Προφανῶς ὁ ἡμέτερος ζωγράφος, Ἰωάννης Σκορδίλης καὶ αὐτὸς λεγόμενος, ἀλλ' ἱκανῶς παλαιότερος (1641) δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸν ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Σισιλιάνου. Θὰ ἦτο σύγχρονος πρὸς τὸν παλαιότερον Ἐμμανουὴλ ἱερέα τὸν Σκορδίλην (1637) καὶ κατά τι προγενέστερος

4. Τοῦ Χριστοδούλου Καλλέργη ὁ Α. Σισιλιάνος (Ἕλληνες ἁγιογράφοι μετὰ τὴν Ἅλωσιν, Ἀθῆναι 1935 σ. 102) μνημονεύει τρεῖς εἰκόνας. Ἐκ τούτων αἱ δύο σῳζόμεναι ἐν Μυκόνῳ φέρουν τὴν χρονολογίαν 1730. Ἡ τρίτη ἐζωγραφήθη τῷ 1729.

5. Περὶ τῶν ἐπιγραμμάτων τούτων, συνήθων εἰς εἰκόνας τοῦ Μ. Ἀρχιερέως, βλ. Ν. Β. Δρανδάκη, Ὁ Ἐμμανουὴλ Τζάνε Μπουνιαλῆς, Ἀθῆναι, 1962 σ. 95.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

τοῦ Γεωργίου Σκορδίλη, τοῦ ὁποίου εἰκόνες κατὰ τὸν Σισιλιάνον (ἔ. ἀ. σ. 193, 194) φέρουν τὰς χρονολογίας 1657 καὶ 1660.

2) Ἡ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου τῆς Χώρας εἰκὼν ἐνθρόνου Παντοκράτορος μεταξὺ τῶν συμβόλων τῶν Εὐαγγελιστῶν (διαστ. 0,88 × 0,68 μ.). Τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ (Πίν. 500 β) εἶναι ἐπίμηκες, οἱ ὀφθαλμοὶ μᾶλλον μικροί, τὰ χαρακτηριστικὰ λεπτά. Ἐπὶ τοῦ ἱματίου λάμπουν μικρὰ φῶτα. Ἐκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς ἡ ἐπιγραφή: *Ὅλος εἶ Σῶτερ Γλυκασμὸς* καὶ κάτω, δεξιὰ τοῦ ὑποποδίου, *Χὶρ Τζώρτζι ἐν Κρίτη Λαμπάρδου*[6]. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ὁ ἁγιογράφος ἔζη καὶ εἰργάζετο ἐν Κρήτῃ τὸν 17ον αἰ., πρὸ τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως, καθ' ἣν ἐποχὴν ἤκμασαν καὶ οἱ ἄλλοι ζωγράφοι τῆς αὐτῆς οἰκογενείας τῶν Λαμπάρδων οἱ γνωστοὶ μέχρι τοῦδε ἐξ ἔργων των, ὁ Ἐμμανουήλ, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης[7]. Εἰς αὐτοὺς προστίθεται τώρα καὶ ὁ Τζώρτζης Λαμπάρδος.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ἀπόκεινται ἄλλαι δύο ἀξιόλογοι εἰκόνες ἀνυπόγραφοι καὶ ἀχρονολόγητοι, ἡ τῆς Βρεφοκρατούσης (διαστ. 0,85 × 0,65 μ.) φέρουσα τὴν ἀφιέρωσιν: *δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Μικκὲ Παλιάτη* καὶ ἡ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου (διαστ. 0,87×0,64 μ.). Καὶ ἡ Παναγία καὶ ὁ ἱεράρχης ζωγραφοῦνται ἔνθρονοι.

3) Ὁδηγήτρια (διαστ. 0,92 × 0,71 μ.) εἰς τὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως (Γκρεμνιώτισσας ἐν Χώρᾳ Ἴου), ἀχρονολόγητος, *Χεὶρ Νικολάου Φούμελη*. Ἔχει πρὸ ἐτῶν καθαρισθῆ ὑπὸ τοῦ ζωγράφου κ. Κ. Ἠλιάδου.

4) Ἁγία Τριὰς (διαστ. 1.043×0,777 μ.) ἐν τῷ ναῷ τοῦ Χριστοῦ τῆς Χώρας, ὡραῖον ἔργον τοῦ 17ου αἰῶνος. Εἰκονογραφικῶς ἀκολουθεῖ τὴν παράδοσιν τῆς Ἁγίας Τριάδος τοῦ Μιχαὴλ Δαμασκηνοῦ, τῆς ἀποκειμένης εἰς τὸ Μουσεῖον Μπενάκη. Ἐλλείπουν εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Ἴου τὰ οἰκοδομήματα τοῦ βάθους (Πίν. 501 α). Ὁ Χριστὸς φέρει βυσσινόχρουν χιτῶνα καὶ πρασινομέλαν ἱμάτιον, ἐνῷ τὰ ἐνδύματα τοῦ Θεοῦ πατρὸς ἔχουν χρῶμα λευκόν, ὑποπράσινον καὶ κίτρινον.

5) Εἰκὼν ἐν τῷ ναῷ Εὐαγγελιστρίας τῆς Χώρας (διαστ. 0,70×0,34 μ.) παριστῶσα τὸ κήρυγμα καὶ τὸ βάπτισμα Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου εἰς δύο ἐπαλλήλους σκηνὰς ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ τοπίου. Ὁ Ἰορδάνης ζωγραφεῖται ἀπὸ τῆς ἄνω ἀριστερᾶς γωνίας πρὸς τὴν κάτω δεξιάν. Παρὰ τὴν ἄνω πλευρὰν οἰκήματα ἐν μέσῳ δένδρων καὶ περαιτέρω ὁ Χριστὸς ὀπίσω βράχων.

6) Ἁγία Αἰκατερίνη (διαστ. 1.05×0,70 μ.) ἔνθρονος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Χώρας. Τὴν κεντρικὴν παράστασιν περιβάλλουν 15 σκηναὶ ἐκ τοῦ βίου τῆς Ἁγίας. Ὑπογραφή: *Χεὶρ Ἀντωνίου Σιγάλα 1754.*

7) Μέγας Ἀρχιερεὺς ἔνθρονος (1 × 0,52 μ.) ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ φέρων τὴν χρονολογίαν *ΑΨΠΘ' Αὐγούστου Κε' Χεὶρ Ἀθανασίου Μητροπολίτου Θηβῶν.*

Τοῦ ἰδίου ἔργον εἶναι ἡ αὐτόθι εἰκὼν τῆς Ἐλεούσης (0,94 × 0,60 μ.). Τὰ χρώματα τῶν ἐνδυμάτων εἶναι πορτοκαλόχρουν, ἰῶδες καὶ κίτρινον. Τὸ πρόσωπον τῆς Παναγίας λεπτόν, ὠοειδὲς καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ μεγάλοι. Ἡ ἐπίδρασις τῆς δυτικῆς τέχνης ἐμφανής. *Χεὶρ Ἀθανασίου / Μητροπολίτου / Θηβῶν / τοῦ Σιφνίου.*

8) Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς (1 × 0,66 μ.) ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοσκεπάστου Χώρας. Ὁ ἅγιος, φορῶν σαρίκιον, κάθηται εἰς στάσιν τριῶν τετάρτων πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπὶ ξυλίνου θρόνου ξέων κάλαμον μὲ μαχαιρίδιον. Πρὸ αὐτοῦ ἀναλόγιον ἐφ' οὗ εἰλητόν.

9) Ἔνθρονος Ἅγιος Διονύσιος (διαστ. 0,41 × 0,31 μ.) εἰς τὸν ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (Χρυσοπηγῆς) τῆς Χώρας μὲ ἔμμετρον ἐπιγραφήν:

Ἑπτὰ καὶ τριάντα ἔτος Δεκεμβρίου δέκα τρεῖς
ἡ εἰκὼν τοῦ Ἱεράρχου ἐτελειώθη παρ' εὐθὺς
διὰ τῆς χειρὸς ζωγράφου Φραγκοπούλου τε ἀνδρὸς
ἐν τῇ πόλει τῆς Ρεθύμνης ἐποιήθη εὐλαβῶς.

Τοῦ Ζακυνθίου ζωγράφου Φραγκοπούλου σῴζονται ἐν Ρεθύμνῳ καὶ ἄλλα ἔργα[8].

10) Ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης τοῦ χωρίου Γιαλὸς ἀπόκεινται δύο εἰκόνες, ὁ Μ. Ἀρχιερεὺς (0,80 × 0,58 μ.) καὶ ἡ Βρεφοκρατοῦσα (0,80 × 0,58 μ.) ἐν προτομῇ, φέρουσαι τὴν χρονολογίαν ΑΩΜΗ' καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ λαϊκοῦ τεχνίτου Μιχαὴλ Πολυχρόνη τοῦ Κρητός.

ΝΑΞΟΣ

Ἐκ τῶν εἰκόνων αἵτινες κατεγράφησαν εἰς τὴν νῆσον Νάξον, περιγράφομεν μερικὰς ἀξιολογωτάτας ἀνυπογράφους, τὰς σπουδαιοτέρας ἐκ τῶν ὑπογεγραμμένων καὶ τινας ἄλλας ἐξ ἐκείνων αἱ

6. Περὶ τῆς εἰκόνος βλ. Ν. Β. Δρανδάκη, Τζώρτζης Λαμπάρδος, ἐν Κρητικῇ Πρωτοχρονιᾷ 1965 σ. 71 - 77.

7. Περὶ τούτου ὁ καθηγητὴς Ξυγγόπουλος ὑποθέτει (Κατάλογος τῶν εἰκόνων τοῦ Μουσείου Μπενάκη, ἐν Ἀθήναις 1936, σ. 32) ὅτι ἴσως ταυτίζεται πρὸς τὸν ἀναφερόμενον ἐν τῷ Ἀρχειοφυλακίῳ τῆς Ζακύνθου τῷ 1602 ἐκ Ρεθύμνης ἁγιογράφον ἱερομόναχον Ἰωακεὶμ Λαμπάρδον.

8. Βλ. Ν. Β. Δρανδάκη, Ἀποδεικτικὰ παρακαταθήκης ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀμφίων τοῦ 1841, Κρητικὰ Χρονικά, τόμ. Β' (1948), σ. 206 - 207.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

ὁποῖαι δὲν φέρουν μὲν ὑπογραφὴν ζωγράφου, φέρουν ὅμως χρονολογίαν. Ἡ καταγραφὴ ἐγένετο ὑπὸ τῆς δ. Χρυσ. Σταυρινοῦ.

Ἐξαιρετικῆς σημασίας εἶναι ἡ ἀμφιπρόσωπος εἰκὼν ἡ φυλασσομένη εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναγίας Θεοσκεπάστου τῆς Χώρας.

Εἰς τὴν μίαν ὄψιν εἰκονίζεται ἡ Παναγία Βρεφοκρατοῦσα καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἡ Σταύρωσις, τὴν ὁποίαν καὶ περιγράφομεν.

Τὰ τρία καθιερωμένα πρόσωπα εἰς τὴν Βυζαντινὴν εἰκονογραφίαν τῆς Σταυρώσεως ζωγραφοῦνται ἔμπροσθεν ἐπάλξεων, προφανῶς τῶν τειχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ (Πίν. 501 β). Ὁ Χριστὸς παρίσταται νεκρὸς ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ· ἔχει κεκλιμένην τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ πλάγια μὲ ἔντονον στροφὴν πρὸς τὰ ἀριστερά, ὥστε νὰ ἐνθυμίζῃ τὸν Ἐσταυρωμένον τῆς φορητῆς εἰκόνος τοῦ Ἑλκομένου Μονεμβασίας[9].

Ἡ ὅλη ὅμως εὐγένεια τῆς ἐκφράσεως τοῦ πόνου του, ἡ ἐλαφροτάτη καμπύλη τοῦ σώματός του, αἱ τελείως τεταμέναι ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ χεῖρές του καὶ τὰ σχεδὸν ἀλύγιστα γόνατά του φανερώνουν τὴν καλλιτεχνικὴν παράδοσιν τῆς Πρωτευούσης (Πίν. 503 α). Ὁ ζωγράφος δέχεται τὴν τάσιν τοῦ ρεαλισμοῦ τῆς ἐποχῆς του, ἐκφράζει ὅλον τὸν πόνον εἰς τὰ πρόσωπα καὶ τὴν στάσιν, διατηρεῖ ὅμως εἰς αὐτὰ τὴν θεϊκὴν ἀξιοπρέπειάν των.

Ἡ Θεοτόκος, λεπτὴ καὶ ὑψηλή, εἰκονίζεται ἱσταμένη πλησίον τοῦ Σταυροῦ (Πίν. 502 α) στρέφουσα τὸ βλέμμα πρὸς τὰ κάτω μὲ ἔντονον τὴν ἔκφρασιν τοῦ πόνου καὶ φέρουσα τὴν μόλις ἐκφεύγουσαν ἐκ τοῦ πορφυροῦ μαφορίου χεῖρα ἐπὶ τοῦ στήθους. Κλίνει ἐλαφρῶς τὴν κεφαλὴν καὶ ὑποφέρει τὸ πένθος της μὲ συγκρατημένην τὴν θλῖψιν. Ἐνθυμίζει οὕτω τὴν Παναγίαν τῆς Σταυρώσεως τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου (ἀριθ. 169), ἡ ὁποία ἵσταται ὑψηλὴ καὶ ὑπερκοσμία, ἐνδεδυμένη βαθυκύανον μαφόριον, τὸ ὁποῖον τὴν καλύπτει σχεδὸν τελείως ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πρόσωπον.

Ἀντιστοίχως πρὸς τὴν Παναγίαν καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ εἰκονίζεται δεξιὰ τῆς εἰκόνος ὁ Ἰωάννης, ἐνδεδυμένος κυανοῦν χιτῶνα μὲ ἀνοικτοτέρου τόνου πτυχὰς καὶ ἱμάτιον τὸ ὁποῖον καλύπτει καὶ τοὺς δύο ὤμους (Πίν. 502 β). Ἐξ αὐτοῦ ἐκφεύγει ἡ δεξιὰ χείρ, τὴν ὁποίαν ὁ Ἰωάννης, περισσότερον ἀνθρώπινος εἰς τὴν θλῖψιν του, φέρει πρὸ τῶν χειλέων, ἐνῷ μὲ τὴν ἀριστερὰν δεικνύει τὸν Ἐσταυρωμένον. Λυγίζει τὰ γόνατα καὶ ἐκφράζει ἀπέραντον πόνον. Συγγενεύει πολὺ μὲ τὸν Ἰωάννην τῆς Σταυρώσεως, ἡ ὁποία εὑρίσκεται εἰς τὴν ὀπισθίαν ὄψιν ἀμφιπροσώπου εἰκόνος τοῦ Μουσείου Ἀχρίδος.

Τὴν εἰκόνα ἔχει δημοσιεύσει ὁ Djurić εἰς τὸ βιβλίον του «Icones de Yougoslavie» ἀριθ. 15, πίν. XXIII.

Ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἡ ἐπιγραφή: *Ὁ Βασιλεὺς τῆς Δόξης*. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην κατὰ τὸν καθηγητὴν κ. Ξυγγόπουλον δὲν εὑρίσκομεν πρὶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν Παλαιολόγων. Ὁ καλλιτέχνης ἐπίσης τῶν εἰκόνων τῆς Νάξου ζωγραφίζει ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ τοῦ Σταυροῦ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην προσωποποιημένους.

Παρὰ τὸν αὐστηρὸν εἰκονογραφικὸν τύπον, τὸν ὁποῖον ἄλλωστε συναντῶμεν εἰς τὰς περισσοτέρας Σταυρώσεις φορητῶν εἰκόνων τῆς Παλαιολογείου ἐποχῆς, ἡ τεχνοτροπία τῆς εἰκόνος μὲ τὰ ἐπιμήκη πρόσωπα καὶ τὰ γωνιώδη περιγράμματά των, τὰ ὡραιότατα χρώματα καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ εἰς τὰς μορφὰς ἔκφρασις λύπης τοποθετοῦν τὴν εἰκόνα εἰς τοὺς Παλαιολογείους χρόνους.

Ἡ δὲ τεχνικὴ μὲ τὸν σκοτεινὸν προπλασμόν, τὸν διάχυτον φωτισμὸν ὁ ὁποῖος ἀποδίδεται μὲ ἐλάχιστα φωτεινὸν τόνον καὶ τὰς λεπτὰς παραλλήλους γραμμάς, αἱ ὁποῖαι τίθενται τόσον πλησίον, ὥστε μακρόθεν δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ἐντόνων φωτεινῶν κηλίδων, ἔχει σχέσιν μὲ τὴν τεχνικὴν τοιχογραφιῶν τῆς Μητροπόλεως τοῦ Μυστρᾶ.

Κατὰ ταῦτα ἡ εἰκὼν ἀνήκει πιθανώτατα εἰς τὸν 14ον αἰῶνα.

Ἐπὶ τῆς ἄλλης ὄψεως τῆς εἰκόνος ζωγραφεῖται ἡ Παναγία Βρεφοκρατοῦσα τοῦ τύπου τῆς Γλυκοφιλούσης (Πίν. 503 β).

Δυστυχῶς ἡ εἰκὼν εἶναι ἐπηργυρωμένη ἐκτὸς τῶν προσώπων τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἔχουν ἐπιζωγραφηθῆ εἰς πολλὰ σημεῖα.

Ἴσως σύγχρονος μὲ τὴν Σταύρωσιν τῆς ὀπισθίας ὄψεως.

Εὐαγγελισμὸς

Ἡ εἰκὼν εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ βημοθύρου τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ τῆς Χώρας. Ἡ Παναγία εἰκονίζεται δεξιὰ ἱσταμένη ἔμπροσθεν «θρονίου» μετὰ διπλοῦ προσκεφαλαίου. Μὲ τὴν ἀριστερὰν κρατεῖ εἶδος ἀνέμης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκτυλίσσει τὴν πορφύραν, καὶ μὲ τὴν δεξιάν, ἡ ὁποία καλύπτεται ὑπὸ τοῦ μαφορίου της, στρέφει τὴν παλάμην πρὸς τὰ ἔξω καὶ «γνέθει» τὸ νῆμα μὲ τὸ αἰωρούμενον «ἀδράκτι» (Πίν. 504 β).

Φορεῖ καστανέρυθρον μαφόριον, τὸ ὁποῖον

9. Περὶ τοῦ ἔργου τούτου βλ. Α. Ξυγγοπούλου, Ἡ Σταύρωσις τοῦ Ἑλκομένου Μονεμβασίας, Πελοποννησιακὰ τόμ. Α΄ 1956.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

πτυχώνεται λοξὰ καὶ καταλήγει εἰς χρυσοῦς κροσσοὺς καὶ βαθυπράσινον χιτῶνα.

Ὁ ἐξ ἀριστερῶν εἰσερχόμενος ἄγγελος προχωρεῖ μὲ ὁρμητικὴν κίνησιν πρὸς τὴν Θεοτόκον εὐλογῶν μὲ τὴν δεξιὰν καὶ κρατῶν εἰς τὴν ἀριστερὰν σκῆπτρον (Πίν. 504 α). Εἰς τὸ βάθος ἀρχιτεκτονήματα καὶ ἐπ' αὐτῶν πορφυρᾶ παλαιολόγεια ὑφάσματα. Ἡ ὅλη εἰκὼν ἀκολουθεῖ τὸν γνωστὸν βυζαντινὸν τύπον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τὸν ὁποῖον προτιμᾷ καὶ ἡ μεταβυζαντινὴ εἰκονογραφία. Ὁ τύπος εἰς τὴν «Ἑρμηνεία τοῦ Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ»: «Σπίτια καὶ ἡ Παναγία ἱσταμένη ἔμπροσθεν σκαμνίου ἔχουσα ὀλίγον κλιτὴν τὴν κεφαλήν..... καὶ ὁ ἄρχων Γαβριὴλ ἔμπροσθεν αὐτῆς μὲ τὴν δεξιὰν εὐλογῶν καὶ μὲ τὴν ἀριστερὰν βαστῶν κοντάρι..».

Ὁ αὐστηρὸς αὐτὸς εἰκονογραφικὸς τύπος μὲ τὴν Παναγίαν ἱσταμένην πρὸς δεξιὰ ἔχει παλαιὸν βυζαντινὸν πρότυπον. Ἀντιπροσωπεύει δὲ κατὰ τὸν Millet[10] τὴν Βυζαντινὴν Ἑλληνιστικὴν παράδοσιν. Ἀντιθέτως ἡ καθημένη Παναγία εἶναι δημιούργημα τῆς Παλαιστινιακῆς παραδόσεως. Ταύτην προτιμᾷ καὶ ἡ τέχνη τῶν Παλαιολόγων, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείπῃ τελείως τὸν παλαιὸν βυζαντινὸν τύπον, τὸν ὁποῖον ἐπανευρίσκομεν ἀρκετὰ συχνὰ εἰς τὴν μεταβυζαντινὴν ἐποχήν.

Ἀπὸ τὰ παραδείγματα τῆς μεταβυζαντινῆς περιόδου ἡ εἰκὼν τῆς Νάξου ἔχει εἰκονογραφικὰς ὁμοιότητας μὲ τὸν Εὐαγγελισμὸν τοῦ καθολικοῦ τῆς Λαύρας καὶ κυρίως μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου τοῦ Πλακίδα εἰς τὸν Ἄθω[11]. Ἱσταμένη Παναγία καὶ γνέθουσα, μὲ τὴν ἰδίαν κίνησιν καὶ στάσιν, εἰκονίζεται ἐπίσης ἐπὶ βημοθύρου τοῦ ναοῦ τῆς Ὑπαπαντῆς εἰς τὴν Θεσσαλονίκην[12]. Ἀλλὰ τὸν αὐτὸν εἰκονογραφικὸν τύπον ἔχει καὶ ὁ Εὐαγγελισμὸς τοῦ Ἁγίου Τρύφωνος τῆς Μονῆς Χελανδαρίου, ὁ ὁποῖος φέρει τὴν χρονολογίαν 1621. Ἡ Παναγία καὶ ἐκεῖ ἱσταμένη κλίνει πρὸς τὸν ἐξ ἀριστερῶν εἰσερχόμενον ἄγγελον καὶ γνέθει τὴν πορφύραν[13].

Παρ' ὅλα αὐτά, ὁ ἄγγελος μὲ τὸ τολμηρὸν βάδισμα καὶ τὴν ὁρμητικὴν κίνησιν, καθὼς καὶ τὰ ἀρχιτεκτονήματα τοῦ βάθους μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ πτυχωτὰ ὑφάσματα εἶναι δείγματα τῆς Παλαιολογείου τεχνοτροπίας.

Ἐξ ἄλλου καὶ ἡ τεχνικὴ τῆς εἰκόνος εἰς τὸ πλάσιμον τῶν προσώπων καὶ κυρίως εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν φώτων εἶναι ὁμοία μὲ τὴν τεχνικὴν τῆς Παλαιολογείου τέχνης. Ὁ προπλασμὸς εἰς τὰ γυμνὰ μέρη εἶναι ὄχι πολὺ σκοῦρος, καφὲ ἐλαιόχρους, ἐρυθροκιτρίνη ἡ ἐπιδερμὶς καὶ ὀλίγα τὰ φῶτα, τὰ ὁποῖα ἀποδίδονται μὲ ὀλίγας καὶ ἐντόνους φωτεινὰς γραμμάς.

Εἶναι λοιπὸν φανερὸν ὅτι ὁ Εὐαγγελισμὸς τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ τῆς Νάξου ἀνήκει εἰς τὸν τύπον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ὅπως τὸν διεμόρφωσεν ἡ Κρητικὴ σχολή, ἀκολουθοῦσα ἐν πολλοῖς τὴν Παλαιολόγειον εἰκονογραφίαν καὶ τεχνικήν, ἐπαναφέρουσα δὲ ὡς πρὸς τὸν τύπον τῆς Παναγίας τὸν παλαιὸν βυζαντινὸν τῆς Παναγίας ὀρθίας. Ἀνήκει πιθανώτατα εἰς ζωγράφον τοῦ τέλους τοῦ 16ου αἰῶνος.

Φιλοξενία τοῦ Ἀβραὰμ (Πίν. 505 α)

Εὑρίσκεται εἰς τὸν ναὸν τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ τῆς Χώρας. Μέγα μέρος τῆς εἰκόνος ἔχει χαθῆ καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἔχει ἀνάγκην συντηρήσεως.

Ἀπὸ τὴν ὅλην παράστασιν τοῦ γνωστοῦ ἐπεισοδίου τῆς Γενέσεως ἀπεικονίσθησαν οἱ τρεῖς ἄγγελοι γύρω ἀπὸ ἡμικυκλικὴν τράπεζαν καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ Ἀβραὰμ καὶ πιθανώτατα καὶ ἡ Σάρρα (ἡ μορφὴ ἐλλείπει τελείως). Ἐπὶ τῆς τραπέζης τραπεζομάνδηλον καὶ πολλὰ σκεύη. Μία μεγάλη λεκάνη μὲ βάσιν, φιαλίδια, φιάλη, σκύφος, μαχαίρια καὶ περόνια καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἀρτίσκοι.

Ὁ κεντρικὸς ἄγγελος φορεῖ πράσινον χιτῶνα μὲ κιτρίνας πτυχὰς καὶ πορφυροῦν ἱμάτιον. Ὁ Ἀβραὰμ πρασινοκίτρινον ἱμάτιον καὶ ὁ ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ καθήμενος ἄγγελος πράσινον χιτῶνα καὶ βαθυκύανον ἱμάτιον.

Ἡ εἰκὼν φαίνεται ὅτι ἀκολουθεῖ παλαιὸν καὶ μάλιστα ἀνατολικὸν πρότυπον. Ἡ ἡμικυκλικὴ τράπεζα σχήματος βυζαντινοῦ σίγμα, τὸ εἰλητὸν τὸ ὁποῖον κρατοῦν καὶ οἱ τρεῖς ἄγγελοι, καθὼς καὶ ἡ κίνησις εὐλογίας τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι κάμνουν οἱ δύο ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους εἶναι χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα συναντῶμεν εἰς Φιλοξενίας τοῦ παλαιοῦ τύπου.

Ἡ Παλαιολόγειος τέχνη προτιμᾷ τὴν ὀρθογώνιον τράπεζαν, τὸ σκῆπτρον εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀγγέλων, τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὴν Σάρραν ὑπηρετοῦντας[14].

Τὴν αὐστηρότητα τῆς παραστάσεως ἐπιτείνει καὶ ὁ διάφορος τρόπος τῆς διευθετήσεως τῶν ἐνδυμάτων τοῦ κεντρικοῦ ἀγγέλου. Τὸ ἱμάτιόν του

10. G. Millet, Recherches sur l'Iconographie de l'Evangile σ. 68.

11. Millet, ἔ ἀ. σ. 77, εἰκ. 24.

12. Α. Ξυγγοπούλου, Βημόθυρον Κρητικῆς τέχνης εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, Μακεδονικὰ Τόμ. 3 (1953 - 1955) σ. 116.

13. Svetozar Radojčić: «Icones de Serbie et de Macédoine. Chilandari église St. Trifun porte de l'iconostase.

14. Περὶ τούτου βλ. Μουρίκη Ντ., Ἡ παράσταση τῆς Φιλοξενίας τοῦ Ἀβραὰμ σὲ μιὰ εἰκόνα τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Δελτίου τῆς Χ.Α.Ε. περ. Δ΄, τόμ. Γ΄ (1962), Ἀθῆναι 1963.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

καλύπτει τὸν ἀριστερὸν ὦμον καὶ κατὰ τὸν ἑλληνικὸν τρόπον περνᾷ κάτω ἀπὸ τὸν δεξιόν, διπλώνεται δὲ ἐμπρὸς καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ στήθους. Εἶναι φανερὸν ὅτι συμβολίζει τὸν Πατέρα ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Τριάδα, τὴν ὁποίαν, ὡς γνωστόν, συμβολίζει ἡ Φιλοξενία.

Ὁ τύπος λοιπόν τῆς εἰκόνος, παρ' ὅ,τι εἰκονίζει καὶ τὸν Ἀβραὰμ καὶ μάλιστα καθήμενον (;) μεταξὺ τῶν ὑψηλῶν φιλοξενουμένων του, πλησιάζει περισσότερον πρὸς τὸν δογματικὸν τύπον τῆς παραστάσεως. Ὁ Ἀβραὰμ εἰκονίζεται καθήμενος μεταξὺ τῶν τριῶν ἀγγέλων καὶ εἰς τὴν Φιλοξενίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἰς Ἀρτὸν Ρεθύμνης[15]. Ἐκεῖ ὁ τύπος εἶναι ἱστορικός, ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένος, μὲ πολλὰ γραφικὰ στοιχεῖα, ὅπως τὴν δρῦν τοῦ Μαμβρῆ, τὴν μορφὴν τῆς Σάρρας καὶ τοῦ ὑπηρέτου, τὴν δάμαλιν καὶ τὸν μόσχον ὁ ὁποῖος κρέμαται ἀπὸ κλάδον τοῦ δένδρου. Οὕτως ἐκεῖ δικαιολογεῖται ἡ παρουσία τοῦ καθημένου Ἀβραὰμ ὡς οἰκοδεσπότου εἰς τὸ γεῦμα μεταξὺ τῶν φιλοξενουμένων του.

Ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν ἡ εἰκὼν τῆς Νάξου ἔχει εἰς τὰ γυμνὰ μέρη καστανόχρουν προπλασμόν, ἐρυθροκιτρίνην ἐπιδερμίδα καὶ ὀλίγας φωτεινὰς γραμμὰς εἰς τὰ προεξέχοντα σημεῖα.

Ἀνήκει πιθανώτατα εἰς τὸν 16ον αἰῶνα.

Παναγία ἡ Ἐλεοῦσα

Εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χαλκίου.

Ἐπὶ σανίδος, διαστάσεων 0,965 × 0,67 μ., εἰκονίζεται ἡ Θεοτόκος ἐν προτομῇ κλίνουσα τὴν κεφαλὴν ἐλαφρῶς πρὸς τ' ἀριστερὰ (Πίν. 505 β). Κρατεῖ τὸν Ἰησοῦν εἰς τὴν ἀριστερὰν καὶ τὴν δεξιὰν φέρει πρὸ τοῦ στήθους.

Φορεῖ καφὲ βυσσινόχρουν μαφόριον καὶ χειριδωτὸν πράσινον χιτῶνα. Ὁ Χριστὸς κεραμόχρουν ἱμάτιον καὶ κυανοπράσινον χιτῶνα.

Τὰ σκιερὰ μέρη τῶν πτυχῶν ἀποδίδει καφὲ βυσσινόχρους βαθὺς τόνος· λευκαὶ ἔντονοι γραμμαὶ τονίζουν τὰς φωτισμένας ἀκμὰς τῶν πτυχῶν.

Κυριαρχοῦν γεωμετρικὰ γραμμικὰ σχήματα χωρὶς καμπύλας.

Ἡ τεχνικὴ αὐτὴ τῆς ἀποδόσεως τῆς πτυχολογίας εἶναι χαρακτηριστικὴ τοῦ 16ου αἰῶνος. Τὸ πρόσωπον ὅμως τῆς Παρθένου μὲ τὸν ἀνοικτοῦ τόνου καφὲ προπλασμὸν φωτίζουν δέσμαι λεπτῶν λευκῶν γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι ἁπλώνονται εἰς μεγάλην ἔκτασιν καὶ ἐνθυμίζουν τεχνικὴν 17ου αἰῶνος.

Ὁ εἰκονογραφικὸς τύπος τῆς εἰκόνος εἶναι ὁ γνωστὸς τύπος τῆς Παναγίας τοῦ Πάθους[16]. Ἡ Παναγία ἐν προτομῇ Βρεφοκρατοῦσα καὶ ἑκατέρωθεν αὐτῆς οἱ δύο ἄγγελοι μὲ τὰ σύμβολα τοῦ Πάθους.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ εἰκὼν φαίνεται ὅτι ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὸν τύπον τῆς Ὁδηγητρίας. Ὁ μικρὸς Χριστὸς δὲν κρατεῖ, ὅπως συμβαίνει συνήθως εἰς τὸν τύπον τῆς Παναγίας τοῦ Πάθους, τὴν δεξιὰν τῆς Παρθένου δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν του οὔτε καὶ στρέφει ὀπίσω τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν ἀρχάγγελον Γαβριήλ.

Τὸν Ἀρχάγγελον παρατηρεῖ ἐδῶ ὁ Χριστὸς εἰκονιζόμενον ἀριστερὰ τῆς Θεοτόκου φέροντα τὸ χαρακτηριστικώτερον σύμβολον τοῦ Πάθους, τὸν Σταυρόν. Δὲν ὑπάρχει ἐπίσης τὸ γνωστὸν ἐπίγραμμα, τὸ ὁποῖον συνήθως γράφεται εἰς τὰ δεξιὰ καὶ εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς εἰκόνος «Ὁ τό χαῖρε πρὶν τῇ Πανάγνῳ μηνύσας τὰ σύμβολα νῦν τοῦ πάθους προδεικνύει.....». Ἐξ ἄλλου ἐλλείπει καὶ ἡ χαριτωμένη λεπτομέρεια τοῦ λελυμένου σανδαλίου, τόσον χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν Παναγίαν τοῦ Πάθους.

Τὰς ἀμφιβολίας διὰ τὴν γνησιότητα τοῦ τύπου ἐπιτείνουν αἱ μεταγενέστεραι ἐπιζωγραφήσεις τῶν ἀγγέλων.

Ἡ εἰκὼν εἶναι ἐξαιρετικῆς τέχνης καὶ γίνεται περισσότερον σημαντικὴ μὲ τὴν χρονολογίαν τὴν ὁποίαν φέρει εἰς τὸ κάτω μέρος της: ,α φ ϟ θ (1599).

Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος[17] (Πίν. 506 α - β)

Εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ τέμπλου τῆς Παναγίας τοῦ Χριστοῦ τῆς Χώρας.

Ἔχει διαστάσεις 1.04 × 0,73 μ. καὶ διατηρεῖται εἰς σχετικῶς καλὴν κατάστασιν. Ἡ εἰκὼν εἶναι ἀρκετὰ σημαντικὴ καὶ διὰ τὸν εἰκονογραφικόν της τύπον καὶ διὰ τὴν χαρακτηριστικὴν τεχνικήν της.

15. Βλ. σχετ. εἰς Ν. Β. Δρανδάκη, Ὁ εἰς Ἀρτὸν Ρεθύμνης ναΐσκος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ ΙΑ΄ τόμου τοῦ περ. «Κρητικά Χρονικά».

16. Περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ εἰκονογραφικοῦ τύπου τῆς Παναγίας τοῦ Πάθους βλ. Α. Ξυγγοπούλου, Σχεδίασμα ἱστορίας τῆς θρησκευτικῆς ζωγραφικῆς μετὰ τὴν Ἅλωσιν, σ. 187. Ἐκεῖ ὁ καθηγητὴς κ. Ξυγγόπουλος παρατηρεῖ ὅτι μεταξὺ τοῦ παλαιοτάτου τύπου τῆς Παναγίας τοῦ Ἀράκου τῆς Κύπρου καὶ τῆς Παναγίας τοῦ Πάθους, ὅπως παρίσταται εἰς τὰς κρητικὰς εἰκόνας, μεσολαβεῖ μία διασκευὴ τῶν Παλαιολόγων τὴν ὁποίαν ἔπειτα ἐτροποποίησαν οἱ Κρῆτες. Ἐπίσης βλ. Ν. Β. Δρανδάκη, Ἡ Ρεθυμνία εἰκὼν Παναγίας τοῦ Πάθους, εἰς Κρητ. Χρονικὰ Ε΄ (1951) καὶ Γ. Σωτηρίου, Θεοτόκος ἡ Ἀρακηότισσα τῆς Κύπρου εἰς ΑΕ 1953 - 4, τόμος εἰς μνήμην Γ. Οἰκονόμου σ. 87.

17. Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Κ. Καλοκύρη εἰς τὴν Ἐπετηρίδα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς «Ἔρευναι Χριστιανικῶν μνημείων εἰς τὰς νήσους Νάξον, Ἀμοργὸν καὶ Λέσβον». Ἀθῆναι, 1960.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

Ὁ Ἅγιος εἰκονίζεται εἰς στάσιν τριῶν τετάρτων μὲ τὴν κεφαλὴν κλίνουσαν ἐλαφρῶς πρὸς ἀριστερά. Κρατεῖ ἡμιάνοικτον Εὐαγγέλιον εἰς τὴν ἀριστερὰν καὶ μὲ τὸν βραχίονα τῆς αὐτῆς χειρὸς στηρίζει καλαμοθήκην μὲ προσκεκολλημένον ἐπ' αὐτῆς κυλινδρικὸν μελανοδοχεῖον. Εἰς τὴν δεξιὰν φέρει γραφίδα.

Ὁ εἰκονογραφικὸς τύπος εἶναι ὁ ἴδιος μὲ ἐκεῖνον τῆς συλλογῆς Λοβέρδου[18], ὁμοιάζει καὶ μὲ τὸν ὄρθιον Εὐαγγελιστὴν τῆς ἀπολεσθείσης εἰκόνος τῆς Ζακύνθου (ὅπως ἐδημοσιεύθη ἀπὸ τὸν καθηγητὴν κ. Ἀ. Ξυγγόπουλον[19]) καθὼς καὶ μὲ τὴν παρομοίαν εἰκόνα τοῦ Βυζ. Μουσείου.

Φαίνεται ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ παραδείγματα ἀντιγράφουν Παλαιολόγειον πρότυπον. Παλαιότερον ἀκόμη πρότυπον δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ ὑπάρχῃ.

Ἄλλωστε τὸ ἡμιάνοικτον Εὐαγγέλιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου φαίνεται μόνον τὸ τέλος ἑκάστου στίχου, τὸ μελανοδοχεῖον, τὸ ὁποῖον δὲν ἀπεικονίζεται εἰς παλαιοτέρους χρόνους, καθὼς καὶ ἡ γραφὶς εἶναι δείγματα τῶν ρεαλιστικῶν τάσεων τῆς Παλαιολογείου ἐποχῆς.

Ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν τῆς ἀποδόσεως τῆς πτυχολογίας καὶ τοῦ προσώπου, ἡ εἰκὼν εἶναι χαρακτηριστικὸν δεῖγμα τῆς τέχνης τοῦ 16ου αἰῶνος[20].

Ἐπὶ τοῦ σκοτεινοῦ προπλασμοῦ τὰ προεξέχοντα μέρη φωτίζονται ἀπὸ περιωρισμένης ἐκτάσεως φῶτα ἐκ λεπτῶν φωτεινῶν γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι ἀκολουθοῦν τὸ σχῆμα τῶν ὄγκων (Πίν. 506 β).

Αἱ πτυχαὶ τοῦ ἐρυθροκιτρίνου ἱματίου του εἶναι τελείως σχηματικαὶ καὶ ἀποδίδονται μὲ σκιερὰς καὶ φωτεινὰς γραμμάς, εὐθείας καὶ τεθλασμένας, καθὼς καὶ μὲ μικρὰ φωτεινὰ ἐπίπεδα τριγωνικά, τελείως γεωμετρικά.

Τὴν ἰδίαν τεχνικὴν παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὸν βαθυκύανον χιτῶνα.

Ἡ εἰκὼν τοποθετεῖται εἰς τὰ μέσα περίπου τοῦ 16ου αἰῶνος.

Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος (Πίν. 507 α)

Τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τῆς Παναγίας τοῦ Χριστοῦ ἀντιγράφει εἰς ὅλας του σχεδὸν τὰς λεπτομερείας ὁ Ἅγιος Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ Σταυροῦ τῆς Χώρας.

Ὁ Εὐαγγελιστὴς εἰκονίζεται καὶ πάλιν ἐν προτομῇ κατὰ τὰ τρία τέταρτα κρατῶν εἰς τὴν δεξιὰν γραφίδα, ἡμιάνοικτον Εὐαγγέλιον καὶ τὸ γνωστὸν ἀπὸ τὴν προηγουμένην εἰκόνα μελανοδοχεῖον μὲ τὴν καλαμοθήκην.

Ὁμοίως συγγενικὴ εἶναι καὶ ἡ τεχνικὴ τῆς εἰκόνος εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς πτυχολογίας καὶ τοῦ προσώπου.

Τὰ ἴδια ἐρυθρὰ περιγράμματα εἰς τὴν ῥῖνα καὶ τοὺς ὀφθαλμούς, ὁ ἴδιος προπλασμὸς καὶ ὅμοια τὰ φῶτα εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὴν πτυχολογίαν.

Παρ' ὅλα αὐτὰ φαίνεται νὰ ἔχῃ χρονικὴν διαφοράν.

Τὸ ὀλιγώτερον πλαστικὸν περίγραμμα τῆς κεφαλῆς, τῆς ρινὸς καὶ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ ἁγίου, τὰ μεγαλύτερα φωτεινὰ τριγωνικὰ ἐπίπεδα τῆς πτυχολογίας καὶ τὸ ὅλον πλάσιμον κάνουν τὴν μορφὴν περισσότερον ψυχρὰν καὶ σχηματικήν. Εἶναι πιθανώτατα τοῦ τέλους τοῦ 16ου αἰ.

Ὁ ἅγιος φορεῖ πράσινον χιτῶνα μὲ ἀνοικτοτέρου τόνου πτυχὰς καὶ κεραμόχρουν ἱμάτιον μὲ πρασινολεύκους πτυχάς.

Χριστὸς Φωτοδότης

Εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ τέμπλου τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς Χώρας.

Ἐπὶ σανίδος, διαστάσεων 1.05×0,75 μ., εἰκονίζεται ὁ Χριστὸς ἔνθρονος (Πίν. 507 β) ἐπὶ ξυλίνου θρόνου μετὰ κυλινδρικοῦ βυσσινόχρου προσκεφαλαίου. Ζωγραφεῖται κατ' ἐνώπιον, εὐλογεῖ μὲ τὴν δεξιὰν καὶ μὲ τὴν ἀριστερὰν στηρίζει ἀνοικτὸν Εὐαγγέλιον ἐπὶ τῶν γονάτων του. Ἐπ' αὐτοῦ: *Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες*. . . . .

Ὁ Σωτὴρ φορεῖ βυσσινόχρουν ἀνοικτόχρωμον χιτῶνα μὲ χρυσοῦν σημεῖον (clavus) ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ πράσινον μὲ χρυσᾶς τὰς φωτεινὰς πτυχὰς ἱμάτιον. Χρυσοῦν τὸ βάθος καὶ χρυσοῦς ὁ φωτοστέφανος μὲ ἐγχάρακτα ἐπ' αὐτοῦ κοσμήματα. Ἡ εἰκὼν εἶναι αὐστηρῆς τέχνης μὲ ὀλίγας τὰς δυτικὰς ἐπιδράσεις.

Ἡ αὐστηρῶς μετωπικὴ στάσις τοῦ ἐνθρόνου Χριστοῦ μὲ τὸ ἀνοικτὸν Εὐαγγέλιον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος ἐνθυμίζει τὸν Χριστὸν τῆς Ἁγίας Τριάδος τοῦ Δαμασκηνοῦ τοῦ Μουσείου Μπενάκη[21].

Ὁ Χριστὸς τῆς εἰκόνος μας ἀντιγράφει σχεδὸν τελείως τὸν εἰκονογραφικὸν τύπον τοῦ Χριστοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Φορεῖ ὅμοιον ἱμάτιον μὲ τὴν αὐτὴν διάταξιν τῶν πτυχῶν, τὰ ἴδια φῶτα καὶ τὸ πλῆθος τῶν χρυσοκονδυλιῶν. Ἀντιγράφει ἐπίσης τὴν στάσιν, τὴν κίνησιν τῆς εὐλογίας, τὴν μετωπικότητα καὶ τὴν αὐστηρότητα τῆς μορφῆς.

18. Βλ. Ἀ. Ξυγγοπούλου, Ἡ Παλαιολόγειος παράδοσις εἰς τὴν μετὰ τὴν Ἅλωσιν ζωγραφικήν, Δελτίον τῆς Χ.Α.Ε. 1960 - 1961 τόμ. Β΄ (1962).

19. Αὐτόθι ε. ἀ.

20. Βλ. Μαν. Χατζηδάκην, Ὁ ζωγράφος Εὐφρόσυνος, Κρητικὰ Χρονικά, τόμ. Ι (1956).

21. Βλ. Ἀ. Ξυγγοπούλου, Κατάλογος τῶν εἰκόνων τοῦ Μουσείου Μπενάκη, ἀριθ. 8 πίν. 10.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

Ὁ τύπος τοῦ Φωτοδότου Χριστοῦ εἶναι πολὺ ἀγαπητὸς καὶ πολὺ κοινὸς εἰς τὴν Νάξον. Ἀπαντᾷ συχνότατα ἐπὶ τοῦ τέμπλου τῶν περισσοτέρων ναῶν τῆς Χώρας. Ἡ τεχνικὴ τῆς εἰκόνος καὶ κυρίως ἡ τεχνικὴ τῆς ἀποδόσεως τῶν γυμνῶν μερῶν εἶναι χαρακτηριστικὴ τοῦ 17ου αἰῶνος.

Ὁ προπλασμὸς εἶναι ὄχι πολὺ βαθέος καφὲ τόνου, αἱ φωτειναὶ ἐπιφάνειαι εἰς μεγάλην ἔκτασιν καὶ πολλαὶ αἱ ψιμυθιαὶ (Πίν. 507 γ).

Ἐπίσης αἱ παρ' ὅλην τὴν αὐστηρότητα τῆς εἰκόνος φανεραὶ δυτικαὶ ἐπιδράσεις, ὅπως ὁ τύπος τῶν ἐγχαράκτων κοσμημάτων καθὼς καὶ αἱ λεοντοκεφαλαὶ εἰς τοὺς πόδας τοῦ θρόνου, συμφωνοῦν μὲ τὴν τοποθέτησιν τῆς εἰκόνος εἰς τὸν 17ον αἰ.

Παναγία ἔνθρονος

Εἰς τὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Χώρας καὶ ἐπὶ τοῦ τέμπλου του εὑρίσκεται σημαντικωτάτη εἰκὼν τῆς Παναγίας ἐνθρόνου (διαστ. 0,87 × 0,615 μ.) (Πίν. 508 α).

Ἡ Θεοτόκος παρίσταται κατ' ἐνώπιον καθημένη ἐπὶ πλουσίως διακεκοσμημένου θρόνου μετὰ διπλοῦ προσκεφαλαίου μὲ τὸν Ἰησοῦν ἐπὶ τῶν γονάτων της. Φέρει τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ μικροῦ Ἰησοῦ καὶ μὲ τὴν δεξιὰν κρατεῖ τὴν εὐλογοῦσαν χεῖρά του. Φορεῖ πράσινον χιτῶνα καὶ πολυτελὲς βυσσινόχρουν μαφόριον μὲ χρυσοῦς κροσσούς.

Ὁ Χριστὸς εἰκονίζεται ἐπίσης κατ' ἐνώπιον εὐλογῶν μὲ τὴν δεξιὰν καὶ κρατῶν εἰς τὴν ἀριστερὰν κλειστὸν εἰλητόν. Φορεῖ γκριζογάλανον χιτῶνα πεποικιλμένον μὲ μικρὰ καστανέρυθρα ἄνθη καὶ χρυσοῦν ἱμάτιον.

Εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας οἱ προφῆται Σολομών, Δαυίδ, Ἡσαΐας, Δανιήλ.

Ὁ προπλασμὸς εἰς τὰ γυμνὰ μέρη εἶναι ἀνοικτοῦ καφὲ τόνου καὶ ὑπέρυθρος ἡ ἐπιδερμίς. Λεπταὶ ψιμυθιαὶ ἐναλλάσσονται εἰς λευκὰς καὶ ὑπορροδίνου χρώματος. Ἡ εἰκὼν ἀνήκει πιθανώτατα εἰς τὸν 17ον αἰῶνα.

Ὡραία εἰκὼν μὲ τὴν γνωστὴν παράστασιν τῆς Ρίζης Ἰεσσαὶ (διαστ. 0,935 × 0,63 μ.) ἀνυπόγραφος καὶ ἀναγομένη εἰς τὸν 17ον αἰ. εὑρίσκεται εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων Σαγκρίου (Πίν. 508 β, 509 α - β).

Εἰκονίζεται ἡ Παναγία καθημένη ἐπὶ ρίζης μὲ βυσσινόχρουν μαφόριον καὶ κρατεῖ τὸν Ἰησοῦν εἰς τοὺς κόλπους της ἐνδεδυμένον γκριζόλευκον χιτῶνα καὶ κεραμόχρουν μὲ χρυσᾶς κονδυλιὰς ἱμάτιον.

Οὗτος εὐλογεῖ μὲ τὴν δεξιὰν καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν κρατεῖ κλειστὸν εἰλητόν. Εἰς τοὺς ἐκφυομένους ἐκ τῆς Ρίζης κλάδους οἱ Προφῆται. Ἄνω καὶ εἰς τὸ μέσον ὁ Δαυίδ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰεσσαί, ἀριστερὰ ὁ Σολομών, Ἡσαΐας, Ἀαρών, Μωϋσῆς, Ἰεζεκιήλ, Δανιήλ, δεξιὰ Ἀβακούμ, Μανασσῆς, Ἰωνᾶς, Ζαχαρίας. Κάτω ὁ Ἰεσσαὶ κοιμώμενος.

Ἡ τεχνικὴ τῆς εἰκόνος (βαθυκάστανος προπλασμός, ἀνοικτοτέρου τόνου ἐπιδερμὶς καὶ ὀλίγαι λευκαὶ ψιμυθιαὶ) καὶ ἡ εἰκονογραφία της εἶναι περίπου ὁμοία μὲ αὐτὴν τῆς Ρίζης Ἰεσσαὶ τοῦ Βίκτωρος εἰς τὴν συλλογὴν τῆς Βενετίας[22]. Τὴν γνώμην ὅτι ἡ εἰκὼν εἶναι τοῦ Βίκτωρος ἐνισχύει τὸ γεγονὸς ὅτι εὑρέθη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τέμπλου μὲ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ἔχει τὴν αὐτὴν τεχνικὴν καὶ τεχνοτροπίαν καὶ φέρει ὑπογραφὴν τοῦ Βίκτωρος.

Παναγία ἡ Ὁδηγήτρια

Ἐπὶ σανίδος, διαστάσεων 1.10 × 0,875 μ., εἰκονίζεται ἡ Παναγία τοῦ τύπου τῆς Ὁδηγητρίας (Πίν. 510 α). Εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Χώρας.

Ἡ Παναγία κρατεῖ μὲ τὴν ἀριστερὰν τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν δεξιὰν φέρει πρὸ τοῦ στήθους. Ὁ Ἰησοῦς εὐλογεῖ μὲ τὴν δεξιὰν καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν κρατεῖ εἰλητόν. Ἄνω ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ εἰς μικρὰν κλίμακα ὁ Ἅγιος Νικόλαος καὶ ἡ Ἁγία Παρασκευή. Ἡ Παναγία φορεῖ καστανέρυθρον μαφόριον.

Ἡ εἰκὼν ἀνήκει πιθανώτατα εἰς ζωγράφον τῆς αὐστηρᾶς τεχνοτροπίας. Δὲν ἔχει φανερὰς δυτικὰς ἐπιδράσεις καὶ τὰ χρώματα εἶναι μέσα εἰς τὴν Βυζαντινὴν παράδοσιν.

Ἡ τεχνικὴ ἀποδόσεως τοῦ προσώπου εἶναι χαρακτηριστικὴ διὰ τὰς εἰκόνας τῶν μέσων τοῦ 17ου αἰῶνος.

Καφὲ - ἐλαιόχρους ὁ προπλασμός, μεγάλαι ὑπέρυθροι ἐπιφάνειαι τὸ σάρκωμα καὶ τὰ φῶτα, λεπταὶ καὶ πολλαὶ λευκαὶ ψιμυθιαί.

Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ (Πίν. 510 β)

Εὑρίσκεται εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς, εἰς τὴν περιοχὴν «Νηὸ Χωριὸ» τῆς Χώρας καὶ ἔχει διαστάσεις 1.90×0,575 μ. Ὁ ἀρχάγγελος εἰκονίζεται ὄρθιος, κατ' ἐνώπιον καὶ κρατεῖ εἰς τὴν ἀριστερὰν σπάθην καὶ εἰς τὴν δεξιὰν ἀνεπτυγμένον εἰλητόν.

Φορεῖ βαθυγάλανον κοντὸν στρατιωτικὸν χιτῶνα, χρυσοῦν θώρακα καὶ ἐρυθρὰν χλαμύδα. Ὁ εἰκονογραφικός του τύπος εἶναι πολὺ γνωστὸς εἰς τὴν μεταβυζαντινὴν ζωγραφικήν. Συνήθως εἰκονίζεται εἰς τὴν θύραν τῆς Προθέσεως.

22. Βλ. Manolis Chatzidakis, Icones de S. Georges des Grecs et de la Collection de l'Institut Hellénique de Venise, σ. 147 πίν. 71.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

Ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν ἡ εἰκὼν ἔχει εἰς τὰ γυμνὰ μέρη καφὲ - ἐλαιόχρουν προπλασμόν, κεραμόχρουν σάρκωμα καὶ πολλὰς φωτεινὰς γραμμάς, αἱ ὁποῖαι ἐναλλάσσονται μὲ ἄλλας βαθυτέρου τόνου καὶ φωτίζουν τὰ προεξέχοντα σημεῖα τῆς ἐπιδερμίδος.

Ἡ εἰκὼν εἶναι ἔργον ἀρκετὰ καλῆς τέχνης καὶ ἀνάγεται εἰς τὸν 18ον αἰῶνα.

Εἰκόνες ὑπογεγραμμέναι:

Μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Ἀγγέλου, τοῦ γνωστοῦ ἁγιογράφου τοῦ τέλους τοῦ 16ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 17ου αἰ., κατεγράφη εἰκὼν τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ εὑρισκομένη ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ ὁμωνύμου ναοῦ τῆς Χώρας.

Ὁ Προφήτης εἰκονίζεται καθήμενος πρὸ σπηλαίου, στρέφει πρὸς τὸν ἀριστερὰ εἰκονιζόμενον κόρακα καὶ στηρίζει τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς χειρός. Φορεῖ πράσινον χιτῶνα μὲ ἀνοικτοτέρου τόνου πτυχὰς καὶ ἐπ' αὐτοῦ μηλωτήν (Πίν. 511 α - β). Κάτω δεξιὰ τῆς εἰκόνος ἡ ὑπογραφή: *Χεὶρ Ἀγγέλου.*

Εἰς τὰ γυμνὰ μέρη καὶ τὸ πρόσωπον ὁ ὄχι πολὺ σκοτεινὸς προπλασμός, ἡ περιωρισμένη εἰς ἔκτασιν φωτεινὴ σιτόχρους ἐπιδερμὶς καὶ αἱ ὀλίγαι λευκαὶ ψιμυθιαί, αἱ ὁποῖαι τονίζουν τὰ προεξέχοντα μέρη, καὶ κυρίως τὸ γένειον μὲ τὴν ἀρκετὴν πλαστικότητα φέρουν τὴν εἰκόνα πλησιέστερον πρὸς τὰ ἔργα τοῦ ζωγράφου τὰ ἀναγόμενα εἰς τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰ.[23].

Χριστὸς ὡς Μέγας Ἀρχιερεὺς (Πίν. 512 α - β)

Τοῦ Βίκτωρος[24] κατεγράφη εἰκὼν εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων Σαγκρίου, διαστάσεων 0,935 × 0,625 μ. παριστῶσα τὸν Χριστὸν ὡς Μέγαν Ἀρχιερέα.

Ὁ Σωτὴρ εἰκονίζεται καθήμενος ἐπὶ ξυλίνου θρόνου μετ' ἐρυθροῦ καὶ πρασίνου προσκεφαλαίου. Εἶναι ἐντελῶς κατ' ἐνώπιον, εὐλογεῖ μὲ τὴν δεξιὰν καὶ μὲ τὴν ἀριστερὰν στηρίζει ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός του ἀνοικτὸν Εὐαγγέλιον. Ἐπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀριστερὰν σελίδα: *Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου* καὶ εἰς τὴν δεξιάν: *Λάβετε φάγετε τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα..* Ρήσεις αἱ ὁποῖαι δηλώνουν τὸ διπλοῦν ἀξίωμα τοῦ Χριστοῦ, τὴν βασιλικὴν καὶ τὴν ἀρχιερατικὴν ἰδιότητά του[25].

Φορεῖ βαθυπράσινον σάκκον μετὰ χρυσῶν διαλίθων σταυρῶν, στιχάριον μὲ ἐπιμανίκια καὶ τεφρόχρουν ὠμοφόριον μετὰ χρυσῶν ἐπίσης διαλίθων σταυρῶν.

Ὁ εἰκονογραφικὸς τύπος τοῦ Χριστοῦ Ἀρχιερέως εἶναι πολὺ συχνὸς εἰς τὴν μεταβυζαντινὴν ἐποχὴν μὲ παλαιότερον ὅμως Παλαιολόγειον πρότυπον[26].

Τὸν Χριστὸν Ἀρχιερέα ζωγραφίζουν ὅλοι οἱ μεγάλοι ἁγιογράφοι τῆς μεταβυζαντινῆς περιόδου, ὁ Τζάνε, ὁ Λαμπάρδος, ὁ Βίκτωρ.

Ἡ εἰκὼν τῆς Νάξου φαίνεται νὰ εἶναι ἡ πλέον πιστὴ εἰς τὴν παλαιὰν παράδοσιν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πλουσίως πεποικιλμένον θρόνον, τὰς ὀλίγας ἐπιδράσεις τῆς Ἰταλικῆς τέχνης, αἱ ὁποῖαι φαίνεται νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὸ ὅλον αὐστηρὸν ὕφος τῆς εἰκόνος, ἡ εἰκὼν τοῦ Βίκτωρος εἶναι αὐστηρᾶς τεχνοτροπίας ὑπενθυμίζουσα τὴν τέχνην τοῦ 16ου αἰῶνος. Χαρακτηριστικὸν τὸ σοβαρὸν πρόσωπον μὲ τὸ ὑπερκόσμιον βλέμμα, τὰ σφιγμένα χείλη καὶ τὴν ἐπιμήκη ρῖνα.

Ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν ὁ βαθυκάστανος προπλασμός, ὁ ἐλάχιστος διάχυτος φωτισμὸς καὶ αἱ λεπταὶ ὀλίγαι ψιμυθιαὶ προσδίδουν εἰς τὴν εἰκόνα αὐστηρὸν ἐπίσης καὶ συντηρητικὸν χαρακτῆρα (Πίν. 512 β).

Κάτω φέρει τὴν ὑπογραφήν: *Χεὶρ Βίκτωρος.* Ἀνήκει πιθανώτατα εἰς τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος.

Χεὶρ Ἰωάννου ΛΚ, εἶναι ἡ ὑπογραφὴ ὡραίας εἰκόνος εἰς τὴν μονὴν τῆς Παναγίας Τριπόδων. Ἡ Παναγία εἰκονίζεται Βρεφοκρατοῦσα μὲ τὸν Ἰησοῦν εἰς τὴν ἀριστεράν. Φορεῖ βυσσινόχρουν μαφόριον καὶ κυανοπράσινον χιτῶνα. Ὁ Ἰησοῦς στρέφει τὸ πρόσωπον πρὸς τὴν Θεοτόκον, κρατεῖ εἰς τὴν ἀριστερὰν εἰλητὸν καὶ μὲ τὴν δεξιὰν εὐλογεῖ. Φορεῖ κυανοῦν χιτῶνα καὶ κεραμόχρυσον ἱμάτιον. Ὁ προπλασμὸς καφὲ βαθὲς τόνου καὶ ὑποκιτρίνη ἡ ἐπιδερμίς. Ἄνω ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ ἀνὰ εἷς ἄγγελος μὲ τὰς χεῖρας κάτωθι τοῦ ἱματίου. Κάτω: *Χεὶρ ΙΩ ΛΚ ΑΧξΓ.*

Εἰς τὴν μονὴν Φανερωμένης καὶ ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ καθολικοῦ ἔχομεν σειρὰν εἰκόνων μὲ τὴν ἰδίαν τεχνοτροπίαν, τεχνικήν, χρονολογίαν καὶ ἀφιέρωσιν. Μόνον ἐπὶ μιᾶς ἐξ αὐτῶν ἡ ὑπογραφὴ τοῦ ζωγράφου, πιθανώτατα ὅλων τῶν εἰκόνων. Ἡ εἰκὼν ἡ ὁποία φέρει τὴν ὑπογραφὴν παριστᾷ τὸν Χριστὸν ἔνθρονον. Ἄνω ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ δύο ἄγγελοι ἐν προτομῇ μὲ τὰς χεῖρας χιαστὶ ἐπὶ τοῦ στήθους. Κάτω: *Χεὶρ Ἰωάννου Κ Δ*

23. Βλ. σχετικῶς Α. Ξυγγοπούλου, Σχεδίασμα τῆς Θρησκευτικῆς ζωγραφικῆς μετὰ τὴν Ἅλωσιν, σ. 169. Ἀθῆναι, 1956.

24. Περὶ τοῦ ἁγιογράφου τούτου βλ. Μαν. Χατζηδάκη, Icones de Saint Georges et de la Collection de l'Institut Hellénique de Venise, σ. 146.

25. Ν. Β. Δρανδάκη, Ἐμμαν. Τζάνε Μπουνιαλῆς, Ἀθῆναι 1962, σ. 95.

26. Ν. Β. Δρανδάκη, Τοιχογραφίαι ναΐσκων Μυστρᾶ. Πεπραγμένα τοῦ Θ' Διεθνοῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου, Α', Ἀθῆναι 1955, σ. 174.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

ΑΧξΓ. Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Νεοφύτου μοναχοῦ Φραγκοπούλου.

Χεὶρ Σκευοφύλακος Ἰσπανοῦ, εἶναι ἡ ὑπογραφὴ τὴν ὁποίαν φέρουν τέσσαρες εἰκόνες εἰς τὴν Νάξον. 1) Παναγία ἔνθρονος μεταξὺ τεσσάρων προτομῶν προφητῶν. Εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ τέμπλου τῆς Ἁγίας Θεοδοσίας Χώρας. Κρατεῖ τὸν Ἰησοῦν μὲ τὰς χεῖρας καὶ πατεῖ ἐπὶ ἐρυθροῦ προσκεφαλαίου. Φορεῖ βαθυκύανον χιτῶνα καὶ βυσσινόχρουν μαφόριον. Ὁ Ἰησοῦς κεραμόχρουν μὲ χρυσᾶς πτυχὰς ἱμάτιον καὶ κυανοῦν χιτῶνα. Ἄνω ὁ Δαυὶδ καὶ ὁ Σολομῶν, κάτω ὁ Ἡσαΐας καὶ ὁ Ζαχαρίας. Κάτω: *Θεοτόκε ἡ ἐλπὶς πάντων τῶν Χριστιανῶν / καὶ μήτηρ Θεοῦ μνήσθητι Ἰ-ωάν/νου δούλου σου κ(αὶ) Σκευοφύλακος/ἱερέως Ἰσπανοῦ τοῦ γραφέως δούλου σου τοῦ πολλὰ ἁ-μαρτωλοῦ 1731.*

2) Εἰς τὸ Ἀγερσανὶ τῆς Νάξου καὶ εἰς τὸ καθολικὸν τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ τέμπλου Παναγία Βρεφοκρατοῦσα ἐπὶ κεραμοχρύσου θρόνου. Ἄνω ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ ἀνὰ εἷς ἄγγελος ἐν προτομῇ. Ἡ Παναγία φορεῖ καφὲ βυσσινόχρουν μαφόριον καὶ χρυσοπράσινον χιτῶνα. Ὁ προπλασμὸς εἰς τὰ γυμνὰ μέρη ἀνοικτοῦ τόνου καφὲ καὶ μεγάλαι αἱ φωτειναὶ ἐπιφάνειαι μὲ πολλὰς ψιμυθιάς. Κάτω: *Χεὶρ Σκευοφύλακος τοῦ Ἰσπανοῦ 1733.*

Χεὶρ Μανουὴλ Κ (Φαδοπούλου) ΑΨλβ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπογράφει ὁ ζωγράφος τῆς Σταυρώσεως ἐπὶ τοῦ τέμπλου τῆς μονῆς Σταυροῦ Σαγκρίου Νάξου. Ὁ Ἰησοῦς κρέμαται ἐπὶ τοῦ σταυροῦ μεταξὺ τῶν δύο ληστῶν. Κάτω ὁ Ἰωάννης μὲ τὴν παλάμην ἐπὶ τῆς παρειᾶς, ἡ Θεοτόκος ἐναγκαλιζομένη τὸν σταυρόν, αἱ τέσσαρες μυροφόροι καὶ στρατιῶται. Γύρω σκηναὶ ἐκ τοῦ πάθους. Κατωτέρω ἡ Ὕψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Διαστ. 0,93 × 0,745 μ.

Νικόλαος Ἰσπανός, ἀπόγονος ἴσως τοῦ Σκευοφύλακος, εἶναι ὁ ζωγράφος τῆς εἰκόνος τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου εἰς τὸ Σαγκρίον τῆς Νάξου. Ὁ ἅγιος εἰκονίζεται ἔφιππος ἐπὶ καφερύθρου ἵππου. Φορεῖ χρυσοποίκιλτον θώρακα, βραχὺν στρατιωτικὸν ἐρυθρὸν χιτῶνα καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων πρασίνην χλαμύδα. Κρατεῖ ἀκόντιον καὶ ἔρχεται ἀπὸ δεξιά. Ἄνω, εἰς τὴν γωνίαν, κυανόχρυσον τεταρτοκύκλιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐλογοῦσα χείρ. Κάτω δεξιά: *Χεὶρ Νικολάου Ἰσπανοῦ ΑΨξ' ω Ἀρ-τέμιε Θεόφρον Ἀντωνίῳ Γιακου μέτω Χριστο-φύλη συμπάντων δὲ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις φύλα-ξον ἐκ τοῦ λιμοῦ.....* Διαστ. 0,71 × 0,725 μ.

Τοῦ Ἀντωνίου Τζηγάλα κατεγράφη εἰκὼν παριστῶσα τὸν ἀρχάγγελον Μιχαὴλ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Γκρόττας. Ὁ ἄγγελος φορεῖ βαθυπράσινον χιτῶνα, ὁ ὁποῖος δένεται εἰς τὴν μέσην μὲ χρυσῆν ζώνην καὶ εἶδος λινοῦ θώρακος ἐφαρμοστοῦ εἰς τὸ στέρνον μὲ κοντὰς χειρῖδας· ἐπ' αὐτοῦ ἐρυθροκιτρίνη χλαμύς. Πατεῖ ἐπὶ τοῦ νεκροῦ καὶ κρατεῖ εἰς τὴν δεξιὰν σπάθην καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν ζυγὸν μὲ ψυχὴν ἔχουσαν μορφὴν βρέφους ἐσπαργανωμένου. Κάτω: *Χεὶρ Ἀντωνίου ἱερέως Τζηγάλα.*

Ἐμμανουὴλ Ἱερομόναχος λέγεται ὁ ζωγράφος τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου τῆς ὁμωνύμου μονῆς Σαγκρίου. Ὁ ἅγιος κάθηται ἐπὶ χρυσοπρασίνου προσκεφαλαίου καὶ φορεῖ γκριζογάλανον χιτῶνα, κεραμόχρουν ἱμάτιον, χρυσοῦν ἐπιγονάτιον, χρυσοῦν ἐπιτραχήλιον καὶ ὑπόλευκον ὠμοφόριον.

Ἀνυπόγραφοι χρονολογημέναι εἰκόνες:

Ἐκ τῶν κυριωτέρων:

1) Ἐπὶ τῆς θύρας τῆς Ὡραίας Πύλης ἄνωθεν τοῦ βημοθύρου τοῦ ναοῦ τῆς μονῆς Φανερωμένης εἰκονίζεται ὁ *«Ἄρτος τῆς ζωῆς»*. Ὁ Χριστός, ἀγένειος, ἐντὸς κυανοῦ ποτηρίου, εὐλογεῖ μὲ τὰς δύο χεῖρας, φέρων κυανοῦν χιτῶνα καὶ ἐρυθρὸν ἱμάτιον. Κάτω δύο ὁλόσωμοι ἄγγελοι σχεδὸν κατ' ἐνώπιον κρατοῦν κηροπήγια καὶ θυμιατήρια. Φοροῦν καὶ οἱ δύο πορτοκαλόχρουν ἔνδυμα μετὰ λώρου. Κάτω: *ΑΧξΓ Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Νεοφύτου μοναχοῦ Φραγκοπούλου.* Καφὲ ὁ προπλασμὸς καὶ κεραμόχρους ἡ ἐπιδερμίς. Πολλαὶ αἱ ψιμυθιαί. Διαστ. 1.03 × 0,60 μ.

2) Ἀσφαλῶς σύγχρονος μὲ τὴν προηγουμένην ἡ εἰκὼν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐπὶ τοῦ βημοθύρου τοῦ αὐτοῦ τέμπλου. Δὲν ὑπάρχει χρονολογία, ὑπάρχει ὅμως ἡ ὑπογραφὴ τοῦ ἰδίου ἀφιερωτοῦ. *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Νεοφύτου μοναχοῦ Φραγκοπούλου.* Ἔμπροσθεν ἀρχιτεκτονημάτων τεφροπρασίνων μετ' ἐρυθρῶν ὑφασμάτων εἰκονίζεται δεξιὰ ἡ Παναγία ὀρθία μὲ καφὲ βυσσινόχρουν μαφόριον καὶ βαθυκύανον χιτῶνα. Ὄπισθεν αὐτῆς ξυλίνη ἕδρα μετ' ἐρυθροῦ προσκεφαλαίου. Ὁ ἄγγελος φορεῖ ροδόχρουν ἱμάτιον καὶ βαθυκύανον χιτῶνα, ἔχει δὲ πορτοκαλόχρους πτέρυγας. Κάτω: *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ / Νεοφύτου μοναχοῦ / Φραγκοπούλου.*

3) Ὁ Χριστὸς ὡς Μέγας Ἀρχιερεὺς ζωγραφεῖται ἐπὶ εἰκόνος τῆς μονῆς Ἁγίου Ἐλευθερίου Σαγγρίου μὲ τὴν χρονολογίαν ΑΧϟ καὶ τὴν ἐπιγραφήν: *δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Σεραφείμ.... ..... Βαρβατοπούλου.* Διαστ. 0,64 × 0,415 μ.

4) Παναγία ἔνθρονος, Βρεφοκρατοῦσα, ἀνηρτημένη ἐπὶ τοίχου τοῦ Ἁγ. Γεωργίου Κυνιδάρου. Ἡ Παναγία φορεῖ ἐρυθρὸν μαφόριον καὶ κυανοῦν χιτῶνα, κρατεῖ εἰς τὴν ἀριστερὰν εἰλητὸν καὶ κά-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

θηται μὲ τὸν Ἰησοῦν ἐπὶ τῶν γονάτων της μεταξὺ τεσσάρων προτομῶν προφητῶν. Κάτω: *Διὰ συνδρομῆς ἡ ταύτι (Παύλου;) Ἀποστωλίου ἱερέως Κλουβάτου κ(αὶ) μνημόσυνον αὐτοῦ 1794.*

ΣΕΡΙΦΟΣ

Εἰς τὴν νῆσον Σέριφον κατεγράφησαν ἑβδομήκοντα περίπου εἰκόνες[27]. Αἱ πλεῖσται ἀνάγονται εἰς τὸν 18ον καὶ 19ον αἰῶνα, ἐλάχισται δὲ εἰς τὸν 17ον. Ἡ κατάστασίς των δὲν εἶναι καλή. Αἱ περισσότεραι εἶναι ἀχρονολόγητοι καὶ ἀνυπόγραφοι. Ἐνυπόγραφοι εἰκόνες ἐμετρήθησαν δέκα. Οἱ ὑπογράφοντες ζωγράφοι εἶναι:

1) *Ἐμμανουὴλ Σκορδίλης, ἱερεύς,* γνωστὸς καὶ ἀλλαχόθεν. Ἔργα του ἀπόκεινται εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Τριάδος τοῦ Μεγάλου Χωριοῦ, εἰκὼν τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, διαστ. 1.33 × 0,95 μ., καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος, διαστ. 1.32 × 0,93 μ., μὲ τὴν ἐπιγραφήν: *Χεὶρ Ἐμμανουὴλ ἱερέως / Σκορδίλη.*

Εἰς τὸν ναὸν τῆς Μονῆς Ταξιαρχῶν κατεγράφησαν δύο ἀκόμη εἰκόνες τοῦ Ἐμμανουὴλ Σκορδίλη: α) Παναγία, *Ἡ Πάντων Χαρά,* διαστ. 1.20 × 0,75 μ., καὶ β) Ἰησοῦς Χριστός, διαστ. 1×0,75 μ.

2) *Δευτερεύων Σίφνιος.* Τούτου εἰκὼν εὑρίσκεται εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου Κάστρου Χώρας, παριστῶσα τὴν Πλατυτέραν τῶν Οὐρανῶν μετὰ προφητῶν, διαστ. 1.03 × 0,68 μ. Φέρει τὴν ὑπογραφήν: *Χ(εὶ)ρ Δευτερεύοντος κ(αὶ) Ἀγαπίου ἱ(ε)ρ(άρ)χου) Σίφνου 1801 Σεριφίων.*

Τοῦ Ἀγαπίου ἔργον σῴζεται εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου Χώρας, εἰκονίζον τὸν Χριστὸν ὡς Μέγαν Ἀρχιερέα καὶ φέρον τὴν ὑπογραφήν: *Χεὶρ Ἀγαπίου Ἱεράρχου / (Σίφνου Σερί)φου 1801.*

3) *Πέτρος Λυμβέος, οἰκονόμος.* Εἰκὼν αὐτοῦ εἰς τὸ τέμπλον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Χώρας παριστῶσα τὸν Παντοκράτορα, διαστ. 0,83×0,64 μ., φέρει χρονολογίαν 1825 Μαρτίου 24 καὶ ἐπιγραφήν: *Διὰ συνδρομῆς καὶ / ἐξόδων τοῦ ἐδεσιμοτάτου Γρηγορίου ἱερέως / ὑπὸ Χαρτοφύλακος.*

4) *Ἰωάννης Μύρων, Σίφνιος.* Τούτου εἰκὼν τῆς Παναγίας τῆς Ἐλεούσης, διαστ. 0,34×0,29 μ., εὑρισκομένη εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Χώρας, φέρει τὴν ὑπογραφήν: *Χεὶρ δὲ Ἰωάννου Μύρωνος / Σιφνέου* καὶ τοποθετεῖται εἰς τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος.

Τινὲς τῶν εἰκόνων, αἵτινες ἔχουν χρονολογίαν, ἀναγράφουν τὸ ὄνομα τοῦ δωρητοῦ. Οὕτως ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος, διαστ. 0,37×0,30 μ., φέρει τὴν ἀφιέρωσιν: *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Σπύρου Νατάλε εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ καὶ ψυχικὴν σωτηρίαν 1825 Δεκεμβρίου 10.* Ἡ εἰκών, ὡς καὶ ἡ ἑπομένη, ἀνήκει εἰς τὸ δωδεκάορτον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. 2) Ἁγία Πεντηκοστή, διαστ. 0,37 × 0,30 μ., τοῦ ἔτους 1826. 3) Ἅγιος Γεώργιος μὲ ἐπιγραφὴν καὶ χρονολογίαν: *Δέησις τοῦ Νεκταρίου Μοναχοῦ / 1721,* ἐκ τοῦ δωδεκαόρτου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Καλλίτσου. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἀνυπογράφων εἰκόνων δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παραβλέψωμέν τινας, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον ἀπὸ καλλιτεχνικῆς καὶ εἰκονογραφικῆς ἀπόψεως. Ἐξ αὐτῶν αἱ κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς:

1) Κεφαλὴ Παναγίας, διαστ. 0,128 × 0,14 μ., εἰς τὸ ἱερὸν βῆμα τοῦ ναοῦ Τιμίου Σταυροῦ Χώρας.

2) Ζωοδόχος Πηγή, διαστ. 0,37 × 0,265μ., παριστῶσα τὴν Παναγίαν Βρεφοκρατοῦσαν κατ' ἐνώπιον. Ἄνω, εἰς τὰς γωνίας, ἄγγελοι κρατοῦν εἰλητάρια ἐπὶ τῶν ὁποίων: *Χαῖρε εἰρήνη ἄφθορε καὶ Θεοδόχε Χαῖρε Πηγὴ καὶ..... ζωηφόρος.* Ἡ εἰκὼν ἀνάγεται εἰς τὸν 17ον αἰῶνα.

3) *Πίστις, Ἐλπὶς καὶ Ἀγάπη* εἰς τὸ μέσον καὶ ἑκατέρωθεν αὐτῶν ἡ Ἁγία Σωφρονία καὶ ἡ Ἁγία Εὐφημία. Ἄνωθεν ὅλων ἐπὶ νεφέλης ὁ Ἰησοῦς εὐλογῶν ἐν μέσῳ μικρῶν ἀγγέλων. Ἡ εἰκὼν ἀνάγεται εἰς τὸν 17ον αἰῶνα, εὑρίσκεται ἐπὶ προσκυνηταρίου τοῦ ναοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Χώρας καὶ ἔχει διαστάσεις 0,34 × 0,255 μ.

4) Παναγία ἡ Σκοπιώτισσα, διαστ. 0,50×0,37 μ., Θεοτόκος Βρεφοκρατοῦσα, ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας δύο μεγάλαι κανδῆλαι. Ἡ εἰκὼν εὑρίσκεται εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Χώρας.

5) Παναγία Βρεφοκρατοῦσα, διαστ. 0,89 × 0,78 μ., ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Χώρας, ἀναγομένη εἰς τὸν 17ον αἰῶνα. Ἄνω ἀριστερὰ ὁ Ἅγιος Εὐστράτιος ἔφιππος, κάτω αἱ Ἁγία Πίστις, Ἐλπὶς καὶ Ἀγάπη. Φέρει τὴν ἀφιέρωσιν: *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Θεοδώρου καὶ τῆς συμβίας αὐτοῦ Τοκοῦς.*

6) Κοίμησις τῆς Θεοτόκου, διαστ. 1.19×0,87 μ. Πέριξ τῆς κεντρικῆς εἰκόνος σκηναὶ ἐκ τοῦ βίου τῆς Θεοτόκου. Εὑρίσκεται εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Χώρας καὶ χρονολογεῖται πιθανώτατα ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος.

7) Τρίπτυχον διαστ. 0,45 X 0,32 μ. Εἰς τὸ μεσαῖον φύλλον: Παναγία Βρεφοκρατοῦσα, κάτω οἱ Ἅγιοι Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, Βασίλειος, Χρυσόστομος καὶ Γρηγόριος. Εἰς τὸ ἀριστερόν: Προφήτης Ἠλίας ἄνω, Δημήτριος καὶ Γεώργιος εἰς τὸ μέσον, καὶ Κοσμᾶς καὶ Δαμιανὸς κάτω. Εἰς τὸ δεξιὸν φύλλον: οἱ Ἅγιοι Νικόλαος καὶ Παντελεήμων ἄνω, Μηνᾶς εἰς τὸ μέσον καὶ Ἑρμόλαος κάτω. Ἡ εἰκὼν εἰς τὸ σκευοφυλάκιον τῆς Μονῆς Ταξιαρχῶν.

27. Ἡ καταγραφὴ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Ἀλιπράντη.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

ΚΥΘΝΟΣ

Εἰς τὴν Κύθνον κατεγράφησαν[28] ἑκατὸν πεντήκοντα περίπου φορηταὶ εἰκόνες, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων ἀνάγονται εἰς τὸν 18ον καὶ 19ον αἰῶνα, ὀλίγαι δὲ εἰς τόν 17ον καὶ ἴσως εἰς τὸν 16ον. Αἱ περισσότεραι σῴζονται εἰς σχετικῶς καλὴν κατάστασιν. Ἐξ αὐτῶν ἡ παλαιοτέρα εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ Ἁγίου Σάββα τῆς Χώρας, παριστάνει τὸν Ἅγιον Ὀνούφριον γυμνόν μέχρι τῆς ὀσφύος καὶ φέρει τὴν ἐπιγραφήν: *,α χ ξ η΄ / / Δέησις τοῦ δούλου σου Κωνσταντίνου ἱερέως.* Ἐκ τῶν ὑπολοίπων ὑπογεγραμμέναι εἶναι αἱ κάτωθι:

1) Χριστὸς εἰς τὴν Εὐαγγελίστριαν τῆς Χώρας, διαστ. 1.12 × 0,77 μ., μὲ τὴν ἀφιέρωσιν: *Δέησις τῆς / δούλης τοῦ Θ(εο)ῦ / Ἑλένης Πρεσβυτέρας, Χεὶρ / Ἀντωνίου ἱερέως Σκορδίλη.*

2) Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ Ἁγίου Νικολάου Πλουσίου τῆς Χώρας, διαστ. 1.15×0,81 μ.: *1706 / ἔξοδος Λουὴ / Τιμπάου ντὲ Τολὸ / Χεὶρ Ἀντωνίου ἱερέως Σκορδίλη.*

3) Ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ αὐτοῦ ναοῦ Ἄρχων Μιχαὴλ καὶ πέριξ αὐτοῦ 16 σκηναὶ ἐκ τῶν θαυμάτων του. Φέρει τὴν αὐτὴν ἀφιέρωσιν καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ αὐτοῦ ζωγράφου.

4) *Τοῦ Ἐμμανουὴλ Σκορδίλη* Γέννησις τῆς Θεοτόκου εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναγίας τοῦ Κάστρου Χώρας. Εἶναι διαστάσεων 0,82 × 0,62 μ. Τοῦ γνωστοῦ τούτου ἁγιογράφου ἔχομεν δύο ἀκόμη εἰκόνας εἰς τὴν Κύθνον:

5) Τὸν Ἅγιον Δημήτριον, διαστ. 0,83 × 0,53 μ, εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Κούτσουνου.

6) καὶ τὴν Παναγίαν τὴν Ἀμόλυντον, διαστ. 0,83 × 0,53 μ., εἰς τὸν αὐτὸν ναόν.

7) Ἡ εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, διαστ. 0,83× 0,53 μ., ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ Δρυοπίδος μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ *Ἰωάννου Σκορδίλη.*

8) Εἰς τὸν ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Χώρας ἀπόκειται εἰκὼν τοῦ Παντοκράτορος μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ζωγράφου *Δευτερεύοντος Σίφνου.* Διαστ. 0,95 × 0,61 μ.

9) Τοῦ αὐτοῦ ζωγράφου κατεγράφη καὶ ἄλλη εἰκών, διαστ. 0,90×0,70 μ., εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κούτσουνου, παριστῶσα τὴν Μετάστασιν καὶ φέρουσα τὴν ἐπιγραφήν: *1799 χ(ει)ρ Δευτερεύων Σίφνου.*

10) Ἡ Θεία Λειτουργία τῶν Οὐρανίων ταγμάτων. Ἡ εἰκὼν εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ τέμπλου τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Χώρας, ἔχει διαστάσεις 0,98 × 0,54 μ., καὶ ἀναγράφει τὴν ἀφιέρωσιν: *Δέησις τοῦ Δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰγνατίου Ἱερομονάχου καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ.*

11) Παναγία ἡ Ἐλεοῦσα, διαστ. 0,82×0,72 μ., ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Χώρας, *Ποίημα Δαμασκηνοῦ / Ἱερομονάχου.*

12) Γέννησις τῆς Θεοτόκου, διαστ. 0,90×0,70 μ., ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Βαρβάρας Χώρας, *Χεὶρ Δημητρίου ἱερέως.*

13) Παναγία ἡ Ἀμόλυντος εἰς τὸν Ταξιάρχην Δρυοπίδος, διαστ. 0,85 × 0,64 μ., φέρουσα τὴν ἐπιγραφήν: *1803 Δεκεμβρίου 20 / Χεὶρ Ἀντωνίου Μαρούλη.*

Ἐκ τῶν ἀνυπογράφων εἰκόνων τινὲς ἐμφανίζουν καλλιτεχνικὸν καὶ εἰκονογραφικὸν ἐνδιαφέρον. Οὕτως εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Σάββα εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἔχει θέμα εἰλημμένον ἐκ τοῦ 16ου οἴκου τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου.

2) Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, ὡραία εἰκὼν τοῦ 17ου αἰ. Ὁ Βαπτιστὴς ζωγραφεῖται εἰς τὴν συνήθη στάσιν, κάτω ἀριστερὰ ἡ Γέννησις αὐτοῦ καὶ δεξιὰ ἡ Ἀποτομή. Ἐν τῷ ναῷ Σωτήρας Χώρας.

3) Μεταμόρφωσις τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἰησοῦς ἐντὸς ἐλλειψοειδοῦς δόξης ἵσταται ἐπὶ τοῦ ὄρους, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου διαμορφοῦται σπήλαιον. Δεξιὰ ἡ κατάβασις ἐκ τοῦ Θαβὼρ καὶ ἀριστερὰ ἡ ἀνάβασις. Ἡ εἰκὼν εὑρίσκεται ἔνθα καὶ ἡ προηγουμένη.

4) Τὸ σύμβολον τῆς Πίστεως (διαστ. 1.13 × 0,82 μ.) εἰς 13 σκηνὰς τεταγμένας κατὰ τέσσαρας ὁριζοντίους ζώνας μὲ τὰ γράμματα τοῦ συμβόλου τὰ ἀντιστοιχοῦντα εἰς ἑκάστην παράστασιν. Ἔργον ἀξιόλογον τοῦ 17ου - 18ου αἰ. Ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς Ἀνεμομύλους Χώρας.

5) Σταύρωσις. Περὶ τὴν κεντρικὴν σκηνὴν ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα πρόσωπα ἅτινα κρατοῦν εἰλητάρια. Τέμπλον τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ Δρυοπίδος.

6) Παναγία ἡ Ἀμόλυντος, διαστ. 0,60 × 0,40 μ., εἶναι καλῆς τέχνης τοῦ 17ου πιθανῶς αἰῶνος, κοσμοῦσα τὸ τέμπλον τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

ΘΗΡΑ

Ἐκ τῶν καταγραφεισῶν ἐν Θήρᾳ εἰκόνων τινὲς παρουσιάζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, δι' ὃ καὶ παρέχεται κατωτέρω σύντομος περιγραφὴ των[29].

1) Παναγία ἡ Σπηλαιώτισσα (διαστ. 0,62 × 0,46 μ.) ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου Κοντοχωρίου. Βρεφοκρατοῦσα ἐν προτομῇ, ἐλαφρῶς

28. Ἡ καταγραφὴ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Ἀλιπράντη.

29. Ἡ καταγραφὴ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Ἀλιπράντη.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

ἐστραμμένη πρὸς ἀριστερά, βαστάζουσα δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸ εἰλητάριον τοῦ ὁποίου ἀναγιγνώσκεται: *Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ*.....

Τὸ στέμμα τῆς Θεοτόκου κρατοῦν δύο ἄγγελοι. Κάτω ἀριστερὰ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς εἰς μικρὰν κλίμακα κρατῶν μελανοδοχεῖον καὶ γραφίδα. Ἡ λεπτομέρεια δὲν εἶναι σπανία. Ἐνταῦθα ὅμως ὁ Λουκᾶς εἰκονίζεται ὄχι ζωγραφῶν ἀπὸ μνήμης τὴν Παναγίαν, ἀλλὰ βλέπων αὐτὴν ἔμπροσθέν του καὶ γράφων εἰς τὸν ἐπὶ τῶν γονάτων του εὑρισκόμενον χάρτην. Ἡ προσωνυμία τῆς Παναγίας ὡς Σπηλαιωτίσσης ἐνθυμίζει τὴν εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς ἐκείνην ἐλλείπει ὁ Λουκᾶς, ὅστις κατὰ τὴν παράδοσιν ἱστόρησεν αὐτήν.

2) Ἡ Κυρία ἡ Θεοσκέπαστη (διαστ. 1.20 × 0,87 μ.) εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου Ἡμεροβιγλίου, Βρεφοκρατοῦσα, ἐντὸς νεφῶν μεταξὺ ἀγγέλων, ἐνῷ ἄνωθεν τούτων ἄλλοι ἄγγελοι κρατοῦν πορφυροῦν μανδύαν. Ὑπεράνω τῆς Παναγίας ἡ Ἁγία Τριάς. Ἡ εἰκὼν προκαλεῖ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ διὰ τὴν ἀπεικόνισιν, εἰς τὸ κάτω δεξιόν, τῆς δωρητρίας μοναχῆς, ἡ ὁποία, νέα τὴν ἡλικίαν, κρατοῦσα κομβοσχοίνιον, ζωγραφεῖται γονυπετής, ἀναβλέπουσα πρὸς τὴν Θεοτόκον. Ἡ εἰκὼν φέρει ἀριστερὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἁγιογράφου: *Χεὶρ δὲ Νικηφόρου / Ἱερομονάχου Κυπρίου 1749* καὶ δεξιὰ *Μνήσθητι Δέσποινα Θεοτόκε / τῆς δούλης σου Μαρίας μο/ναχῆς ἐκ τῆς νήσου Μήλου*.

3) Ἡ Θεία Λειτουργία (διαστ. 0,95 × 0,55 μ.) ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ «Θεοτοκάκι» τοῦ Πύργου, ἔργον τοῦ Ἐμμανουὴλ Σκορδίλη, ποιηθὲν τὸ 1671.

Τὸ θέμα τῆς εἰκόνος εἶναι καὶ ἄλλοθεν γνωστόν (βλ. Ἀνδρ. Ξυγγοπούλου, Σχεδίασμα ἱστορίας..., Ἀθῆναι 1959, σ. 148). Ὁ ἁγιογράφος ἀντιγράφει τὸν Μιχαὴλ Δαμασκηνόν, ὅστις πρῶτος, ὡς ἀναφέρει ὁ καθηγ. Ξυγγόπουλος (αὐτόθι), ἐδημιούργησε τὸ θέμα, ἂν καὶ ἡ βασικὴ ἰδέα τῆς συνθέσεως προϋπάρχει εἰς τοὺς Παλαιολογείους χρόνους.

Εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Σκορδίλη παρίσταται ὁ Ἰησοῦς καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἄκρου τῆς Ἁγίας Τραπέζης, ὁ Πατὴρ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ καὶ ὑπεράνω ταύτης ἱπτάμενον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἄγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι πληροῦν τὸν χῶρον τῆς εἰκόνος.

4) Εἰκών, διαστ. 1.54×1.05 μ. Εἰς τὸ μέσον ζωγραφεῖται ἡ Θεοτόκος ἱσταμένη κατ' ἐνώπιον εἰς στάσιν δεήσεως. Ὑπεράνω ταύτης ἡ Δέησις. Ὀλίγον ἀνωτέρω ἄγγελοι Χερουβεὶμ καὶ μετ' αὐτῶν Ἐπιτάφιος Θρῆνος. Κάτωθεν τῆς Θεοτόκου ἀριστερὰ ἡ Μετάστασις αὐτῆς καὶ κατωτέρω δαίμονες. Κάτωθεν τῶν δαιμόνων ἡ Σταύρωσις, ἡ Ἀνάστασις καὶ ἡ Ἀνάληψις. Εἰς τὸ κατώτατον μέρος τῆς εἰκόνος ἡ Ψηλάφησις τοῦ Θωμᾶ.

Τὸ ἔργον ἐπιγράφεται εἰκὼν τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἀπόκειται εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Σαμψὼν Πύργου.

5) Ἅγιοι Πάντες (διαστ. 0,93 × 0,69 μ.). Εἰς ἑπτὰ παραλλήλους ὁριζοντίους ζώνας εἰκονίζονται ἅγιοι, προφῆται, ἄγγελοι, ἡ Ἁγία Τριάς, ὁ Θρόνος τῆς Ἑτοιμασίας, ὁ Ἀβραάμ, οἱ Ἀπόστολοι. Ἡ εἰκὼν ἀπόκειται εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναγίας τῶν Ἁγ. Πάντων Οἴας. Ἐκ τῶν παλαιοτέρων εἰκόνων τῆς νήσου ἀναφέρω τὴν Παναγίαν Βρεφοκρατοῦσαν εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν τῆς Μέσα Γωνιᾶς. Εἶναι δυστυχῶς ἐπηργυρωμένη ἐκτὸς τῶν προσώπων τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἰησοῦ. Δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀναγομένη εἰς τὴν Βυζαντινὴν ἐποχήν. Ἔχει διαστάσεις 1.03 × 0,65 μ.

6) Βυζαντινῶν χρόνων εἶναι πιθανώτατα καὶ ἡ Μήτηρ Θεοῦ (διαστ. 0,93 × 0,62 μ.) εἰς τὸν ἐν Πύργῳ ναὸν τοῦ Χριστοῦ.

Ἄλλαι ἀξιόλογοι εἰκόνες σῴζονται εἰς τὸν μνημονευθέντα ναὸν τῆς Ἐπισκοπῆς:

α) Ὁ Χριστὸς Παντοκράτωρ (1.03 × 0,70 μ.) καὶ β) ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος (0,97×0,65 μ.), ἀμφότεραι τοῦ 16ου - 17ου αἰ. Ἔργον τοῦ 17ου αἰ., ἴσως, εἶναι καὶ ἡ Βάπτισις εἰς τὸν Ἅγιον Νικόλαον Ἡμεροβιγλίου.

Τέλος, ὡς σημαντικὸν ἔργον κατεγράφη ἡ Παναγία ἡ «Ὑπαπαντὴ» τοῦ τύπου τῆς Γλυκοφιλούσης εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Φηρῶν. Ἡ Θεοτόκος καὶ ὁ Ἰησοῦς φοροῦν στέμμα. Ἑκατέρωθεν αὐτῶν εἰς τὸ ἄνω δεξιὸν ἄκρον ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν ὁ Ἅγιος Βασίλειος.

ΤΗΝΟΣ

Αἱ κυριώτεραι εἰκόνες ἐξ ἐκείνων αἵτινες κατεγράφησαν[30] εἰς τὴν νῆσον Τῆνον εἶναι αἱ ἑπόμεναι:

α) Φέρουσαι ὑπογραφήν:

1) Βρεφοκρατοῦσα τοῦ τύπου τῆς Παναγίας τοῦ Πάθους. Ἄγνωστον ἔργον τοῦ Ἐμμ. Τζάνε τοῦ ὁποίου φέρει τὴν ὑπογραφήν: *Ζωγράφου χεὶρ Ἐμμανουὴλ Ἱερέως Τζάνε τοῦ ἐκ Ρηθύμνης*. Εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως (Μαλαματένιας) τῆς Χώρας. Δυστυχῶς ἡ εἰκὼν εἶναι ἐπηργυρωμένη ἐκτὸς τῶν προσώπων

30. Ἡ καταγραφὴ ἐγένετο ὑπὸ τῆς δ. Χρυσ. Σταυρινοῦ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ Θεοτόκος βαστάζει τὸν Ἰησοῦν εἰς τὴν ἀριστεράν. Ἐπὶ τῆς ἀργυρᾶς ἐπενδύσεως ὑπάρχει τὸ σύνηθες ἐπίγραμμα: *Ὁ τὸ χαῖρε πρὶν τῇ Παναγνῳ μηνύσας*.....

Ὁ προπλασμὸς εἰς τὰ γυμνὰ μέρη ἀποδίδεται καφὲ - ἐλαιόχρους καὶ αἱ φωτειναὶ ἐπιφάνειαι μὲ πολλὰς λευκὰς ψιμυθιάς, αἱ ὁποῖαι ἐναλλάσσονται μὲ σιτόχρους.

2) Ἔργον αὐστηρᾶς παραδόσεως, τεχνοτροπίας καὶ τεχνικῆς εἶναι ἡ Παναγία τύπου Πλατυτέρας τοῦ ναοῦ τῆς Μεγαλομάτας εἰς τὸ χωρίον Χτικάδος, μὲ τὴν ὑπογραφήν: *Χὶρ Γεωργίου Νικολοπούλου / 1689.*

Ἡ Παναγία εἰκονίζεται ἔνθρονος, Βρεφοκρατοῦσα, κρατεῖ τὸν Ἰησοῦν καὶ μὲ τὰς δύο χεῖρας καὶ φορεῖ ἐρυθρὸν μαφόριον καὶ κυανοπρασίνην καλύπτραν. Κάτω δεξιά: *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ / Θεοῦ Ἰωαννίου / ἱερομονάχου / κ(αὶ) τὸν ἀδελφὸν / κ(αὶ) τὸν γονέον αὐτοῦ* /Διαστ. 0,655×0,45 μ.

3) Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἀποκείμενος εἰς τὸν ξενῶνα τῆς μονῆς Κεχροβουνίου φέρει τὴν ὑπογραφήν: *Χεὶρ Δαμασκηνοῦ.* Ἡ ὅλη ὅμως τεχνοτροπία καὶ τεχνικὴ τῆς εἰκόνος δὲν ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν τέχνην τοῦ Μιχαὴλ Δαμασκηνοῦ.

Ὁ ἅγιος εἰκονίζεται ὀρθιος κατ' ἐνώπιον, εὐλογῶν μὲ τὴν δεξιὰν καὶ κρατῶν εἰς τὴν ἀριστερὰν σταυρὸν μὲ ἀνεπτυγμένον εἰλητόν. Ἔχει δύο μεγάλας πτέρυγας καὶ φορεῖ μηλωτὴν βαθέος πρασίνου χρώματος καὶ καφέχρυσον ἱμάτιον.

Αἱ μεγάλαι πτέρυγες, τὸ ὄπισθεν τοῦ ἁγίου εἰκονιζόμενον τοπίον καὶ ἡ ὅλη τεχνοτροπία τῆς εἰκόνος μᾶς ὁδηγοῦν εἰς τὸν 18ον αἰῶνα.

4) Ἁγία Κυριακή, διαστ. 1.04×0,635 μ. Ἡ ἁγία εἰκονίζεται κατ' ἐνώπιον καὶ κρατεῖ εἰς τὴν δεξιὰν σταυρόν. Τὴν ἀριστερὰν φέρει πρὸ τοῦ στήθους. Φορεῖ καφεκίτρινον χιτῶνα καὶ ἐρυθρὸν μαφόριον μὲ λευκὰς τὰς φωτεινὰς πτυχάς. Κάτω: *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Νικολάου Μπονπρέσσα καὶ τῆς συμβίας αὐτοῦ Ἐλίζας καὶ τέκν(ου) αὐτοῦ Σπυρίδ(ωνος) α ψ κ. Χεὶρ Βίκτωρ[ος].* Προφανῶς ὁ ζωγράφος μὲ τὸ τόσον γνωστὸν ὄνομα δὲν εἶναι ὁ Βίκτωρ τοῦ 17ου αἰῶνος.

5) Κοίμησις τῆς Θεοτόκου, διαστ. 0,50×0,415 μ. Τὸ ἔργον ὑπογράφει ὁ Ἰωάννης Σκορδίλης. Ἡ εἰκὼν ἀπόκειται ἐπὶ τῆς Προθέσεως τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς Κεχροβουνίου. Εἰκονίζει τὴν Παναγίαν νεκρὰν ἐπὶ τῆς κλίνης μὲ τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους. Ὄπισθεν τῆς νεκρικῆς κλίνης καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς εἰκόνος, τονίζων τὸν κάθετον ἄξονα αὐτῆς, ὁ Ἰησοῦς ἐντὸς δόξης κάτωθεν κιβωρίου, φέρων εἰς τὴν ἀριστερὰν τὴν ψυχὴν τῆς Θεοτόκου ὑπὸ μορφὴν βρέφους. Ἐντὸς τῆς δόξης ἐπίσης, τέσσαρες ἄγγελοι, ἀνὰ δύο ἑκατέρωθεν, προσκλίνοντες καὶ δεόμενοι. Ὁ Ἰεφωνίας καὶ ὁ ἄγγελος ἔμπροσθεν τῆς κλίνης καθὼς καὶ οἱ Ἀπόστολοι εἰς τὸ προσκεφάλαιον καὶ παρὰ τοὺς πόδας τῆς Θεοτόκου συμπληρώνουν τὴν σύνθεσιν. Κάτω: *Χεὶρ Ἰωάννου Σκορδίλη 1740.*

6) Μὲ ὑπογραφὴν ἐπίσης τοῦ Ἰωάννου Σκορδίλη, ἀλλ' ἀχρονολόγητος, κατεγράφη ἄλλη εἰκὼν παριστῶσα τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον. Διαστ. 0,875 × 0,51 μ. Εὑρίσκεται ἐντὸς τῆς ἀποθήκης τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Πύργου. Ὁ ἅγιος εἰκονίζεται ὀρθιος στρέφων καὶ προσκλίνων ἐλαφρῶς πρὸς ἀριστερά. Εὐλογεῖ μὲ τὴν δεξιὰν καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν κρατεῖ εἰλητόν. Ἔχει μεγάλας πτέρυγας χρώματος καστανοῦ καὶ χρυσερύθρου καὶ φορεῖ πρασίνην μηλωτὴν καὶ καφεκίτρινον ἱμάτιον.

7) Τρίτη εἰκὼν τοῦ Ἰωάννου Σκορδίλη παριστᾷ τὴν Παναγίαν Βρεφοκρατοῦσαν τοῦ τύπου «Ρόδον τὸ Ἀμάραντον» μὲ τὸ παιδίον εἰς τὴν ἀριστεράν της χεῖρα ὀρθιον καὶ ἐνδεδυμένον στολὴν ἀρχιερέως. Ἡ Θεοτόκος φορεῖ καφέρυθρον μαφόριον πορπούμενον ἐμπρός, πρασίνην καλύπτραν μὲ λευκὰ φῶτα καὶ βαθυκύανον χιτῶνα μὲ χρυσᾶ λάμματα. Ὁ προπλασμὸς εἶναι καφέ, ἡ ἐπιδερμὶς σιτόχρους. Ἡ εἰκὼν ἀπόκειται εἰς τὴν μονὴν Ἁγίας Ξένης τοῦ Πύργου. Ἔχει διαστάσεις 0,88 × 0,625 μ. καὶ ἀνάγεται εἰς τὸν 17ον αἰῶνα.

8) Τοῦ Ἐμμανουὴλ Σκορδίλη κατεγράφη εἰκὼν εὑρισκομένη ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Χώρας Τήνου μὲ τὸ θέμα: *Ἄνωθεν οἱ προφῆται.* Ἡ εἰς τὸ μέσον εὑρισκομένη ἄλλοτε ἔνθετος εἰκὼν ἔχει ἀντικατασταθῆ ὑπὸ νεωτέρας μὲ τὴν Παναγίαν Βρεφοκρατοῦσαν. Τὸ πλαίσιον εἰκονογραφεῖται μὲ τοὺς δώδεκα προφήτας καὶ σκηνὰς ἐκ τοῦ γνωστοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ᾄσματος: *Ἄνωθεν οἱ προφῆται σὲ προκατήγγειλαν, στάμνον, ῥάβδον,* κ.τ.λ. Κάτω: *Χεὶρ Ἐμμανουὴλ Ἱερέως Σκορδίλη.*

Εἰς τὴν Ἁγίαν Αἰκατερίνην τοῦ Κάμπου κατεγράφησαν:

9) Εἰκὼν Χριστοῦ. Ὁ Σωτὴρ κρατεῖ εἰς τὴν ἀριστερὰν Εὐαγγέλιον καὶ μὲ τὴν δεξιὰν εὐλογεῖ. Ἡ κόμη του πίπτει καὶ ἔμπροσθεν ἐπὶ τῶν ὤμων πιθανῶς ἐξ ἐπιδράσεως εἰκόνος τοῦ Ἁγίου Μανδηλίου. Φορεῖ βαθυπράσινον ἱμάτιον καὶ ἐρυθρὸν χιτῶνα. Δὲν ὑπάρχουν ψιμυθιαί. Ὁ προπλασμὸς εἰς τὰ γυμνὰ μέρη εἶναι καφὲ ἐλαιόχρους καὶ ὑποκιτρίνη ἡ ἐπιδερμίς. Διαστ. 0,81 × 1.07 μ. Ἄνω δεξιά, εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὤμου: *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Λεονάρδου / τοῦ Ἰωάννου 1774 / καὶ Τζωάννου. . . / ἐκ χειρὸς Κωνσταντίνου Ἰωαννίτη.*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

10) Τοῦ αὐτοῦ ζωγράφου καὶ ἐπὶ τοῦ ἰδίου τέμπλου ἡ Ἁγία καὶ Πάνσοφος Αἰκατερίνη ἔνθρονος ἐπὶ πλουσίως κεκοσμημένου θρόνου. Κρατεῖ εἰς τὴν δεξιὰν σταυρὸν καὶ τὴν ἀριστερὰν θέτει ἐπὶ δύο τόμων βιβλίων. Φορεῖ βασιλικὸν ἔνδυμα μετὰ χρυσοῦ λώρου καὶ χρυσέρυθρον χλαμύδα, ἡ ὁποία πορποῦται πρὸ τοῦ στήθους. Κάτω ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ τῆς εἰκόνος σκηναὶ ἐκ τοῦ βίου τῆς ἁγίας. Ἡ ἐπιγραφή: *ἱστορήθη ἡ παροῦσα εἰκόνα διὰ συνδρομῆς καὶ / κόπου τοῦ Κὺρ Λονάρδου Ἰωαννίτου καὶ Τζωάννου . . . ἐν ἔτει 1774/διὰ χειρὸς δὲ Κων/σταντίνου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων*. Διαστ. 0,72 × 0,905 μ.

11) Τὸν 18ον αἰῶνα ζῇ καὶ ὁ *Ἰωακὺμ ἱερομόναχος Σιφνέος*. Τούτου ἔχομεν εἰκόνα τέμπλου εἰς τὴν Ἁγίαν Αἰκατερίνην Κάμπου, τὴν Ἁγίαν Μεγαλομάρτυρα τοῦ Χριστοῦ Παρασκευήν. Ἡ ἁγία εἰκονίζεται ἱσταμένη κατ' ἐνώπιον, κρατεῖ εἰς τὴν δεξιὰν σταυρὸν καὶ τὴν ἀριστεράν φέρει πρὸ τοῦ στήθους. Κάτω ἐντὸς τεσσάρων κύκλων σκηναὶ ἐκ τοῦ βίου τῆς Ἁγίας.

12) *Χεὶρ Οἰκονόμου Τήνου ἱερέως Πατέστου ,αψη'* εἶναι ἡ ὑπογραφὴ τοῦ ζωγράφου μεγάλης εἰκόνος τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους Ταραμπάδου Τήνου. Ὁ ἅγιος εἰκονίζεται ἱστάμενος κατ' ἐνώπιον, εὐλογεῖ μὲ τὴν δεξιὰν καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν κρατεῖ Εὐαγγέλιον. Γύρω σκηναὶ ἐκ τοῦ βίου του. Κάτω δεξιά: *Μνήσθητι ἅγιε τῶν δούλων σου Κωνσταντίνου ἱερέως*.

13) Γεώργιος Παξιμάδας εἶναι ὁ ζωγράφος εἰκόνος τοῦ Ἁγίου Δημητρίου εἰς τὸν ναὸν Τίμιος Σταυρὸς Πύργου Τήνου. Ὁ ἅγιος εἰκονίζεται ἔφιππος ἐρχόμενος ἐξ ἀριστερῶν. Φορεῖ βραχὺν ἐρυθρὸν χιτῶνα, καφὲ θώρακα καὶ πρασίνην ἀνεμιζομένην χλαμύδα. Κρατεῖ δόρυ, μὲ τὸ ὁποῖον φονεύει ἀνδρικὴν μορφὴν (τὸν Σκυλογιάννην). Κάτω ἐπιγραφή: *Χὶρ Γεωργίου Παξιμάδα*. Διαστ. 0,78 × 0,35 μ.

β) Ἀνυπόγραφοι χρονολογημέναι εἰκόνες:

Χριστὸς μεταξὺ Πέτρου καὶ Παύλου. Ἡ εἰκὼν εἶναι καλῶς διατηρημένη καὶ μεγάλου μεγέθους, διαστ. 1.31 × 1.08 μ. Εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Χώρας Τήνου. Ὁ Χριστὸς ζωγραφεῖται καθήμενος ἐπὶ χρυσερύθρου θρόνου, τὸν ὁποῖον κοσμοῦν ἄγγελοι, πατεῖ ἐπὶ ἑξαπτερύγων καὶ κρατεῖ εἰς μὲν τὴν δεξιὰν κλεῖδα, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὁ Πέτρος, καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον ὑποβαστάζει ὁ Παῦλος. Φορεῖ ἐρυθρὸν μετὰ μελανῶν πτυχῶν χιτῶνα καὶ πράσινον μὲ ἀνοικτοτέρου τόνου φῶτα ἱμάτιον. Ἄνω, ἀριστερὰ καὶ δεξιά, δύο μικροὶ ἄγγελοι. Ἑκατέρωθεν τοῦ ἐνθρόνου Χριστοῦ εἰκονίζονται ἱστάμενοι καὶ ἐστραμμένοι πρὸς αὐτὸν ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος. Εἰς τὰ γυμνὰ μέρη ὁ προπλασμὸς εἶναι καφέ, ἡ ἐπιδερμὶς κεραμόχρους καὶ λευκαὶ αἱ ψιμυθιαί. Ἐκτὸς τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ, τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται πλαστικώτερον, οἱ ὄγκοι εἰς τὰ πρόσωπα τῶν δύο Ἀποστόλων εἶναι πολὺ ἐσχηματοποιημένοι. Κάτω ἀριστερά: *1612*.

Ἅγιος Σπυρίδων. Ἡ εἰκὼν εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Μοντάδου Τήνου. Ὁ ἅγιος εἰκονίζεται ἐν προτομῇ καὶ φορεῖ ὑποκίτρινον φελόνιον μὲ μέλανας σταυρούς. Εὐλογεῖ μὲ τὴν δεξιὰν καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν κρατεῖ ἐπὶ τοῦ στήθους κλειστὸν Εὐαγγέλιον. Φορεῖ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σκοῦφον. Οἱ ὄγκοι τοῦ προσώπου ἀρκετὰ ἐσχηματοποιημένοι τονίζονται μὲ ψιμυθιάς. Κάτω: *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Νώζε 1647*. Διαστ. 0,58 × 0,415 μ.

Χριστὸς ὡς Μέγας Ἀρχιερεύς. Εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἐρεισινώτου τοῦ Δεσποτικοῦ θρόνου τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς Χτικάδου Τήνου. Εἰκονίζεται ἔνθρονος εὐλογῶν μὲ τὴν δεξιὰν καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς στηρίζων Εὐαγγέλιον ἐπὶ τῶν γονάτων του. Ὁ Ἰησοῦς φορεῖ κίτρινον σάκκον καὶ τεφροπράσινον ὠμοφόριον μὲ χρυσερύθρους σταυρούς. Τὰ σύμβολα τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ θρόνου. Ἡ εἰκὼν εἶναι πολὺ καλῆς τέχνης. Ἡ σκιὰ εἰς τὰ γυμνὰ μέρη ἐλαιόχρους. Τὰ φωτεινὰ μέρη εἶναι σιτόχροα μὲ λεπτὰς ψιμυθιάς. Κάτω: *1690*. Διαστ. 0,66 × 0,48 μ.

Τὴν αὐτὴν χρονολογίαν ἔχει καὶ ὁ Ἐσταυρωμένος εἰς τὸν ναὸν Κοιμήσεως Χώρας Τήνου. Ὁ Ἰησοῦς κρέμαται σχεδὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Κάτω: *Τζανιπάλου καὶ συμβίας αὐτοῦ 1690*.

Ἅγιος Νικόλαος. Ἡ εἰκὼν ἀπόκειται ἐπὶ μαρμαρίνου προσκυνηταρίου τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν Χώρας Τήνου. Εἰς τὸ μέσον τῆς εἰκόνος ζωγραφεῖται ὁ ἅγιος ἔνθρονος. Εὐλογεῖ μὲ τὴν δεξιὰν καὶ μὲ τὴν ἀριστερὰν στηρίζει Εὐαγγέλιον ἐπὶ τῶν γονάτων του. Φορεῖ πράσινον χιτῶνα, πολυσταύριον φαιλόνιον καὶ πράσινον ὠμοφόριον μὲ χρυσοῦς σταυρούς. Ἄνω, ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ τοῦ ἁγίου, ἐν μικρογραφίᾳ ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Παναγία προσφέρουν εἰς αὐτὸν Εὐαγγέλιον καὶ ὠμοφόριον. Πέριξ τοῦ ἁγίου σκηναὶ ἐκ τοῦ βίου του. Κάτω ἀριστερά: *1696*. Διαστ. 0,58 × 0,415 μ.

Αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὸν 18ον αἰῶνα ἀνυπόγραφοι ἀλλὰ χρονολογημέναι εἰκόνες εἶναι πολλαί. Ἐξ αὐτῶν μνημονεύονται αἱ σπουδαιότεραι:

1) Μία μεγάλου μεγέθους ὡραιοτάτη Δέησις. Εὑρίσκεται ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους Ταραμπάδου Τήνου. Ὁ Χριστὸς εἰκονίζε-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

ται εἰς τὸ μέσον καθήμενος ἐπὶ ξυλίνης ἕδρας μετὰ προσκεφαλαίου. Εὐλογεῖ μὲ τὴν δεξιὰν καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν κρατεῖ Εὐαγγέλιον. Φορεῖ βαθυπράσινον ἱμάτιον καὶ χρυσοκίτρινον χιτῶνα. Ἀριστερὰ τῆς εἰκόνος παρίσταται ἡ Παναγία μὲ τὰς χεῖρας χιαστὶ ἐπὶ τοῦ στήθους. Προσκλίνει πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ δέεται. Ἀντιστοίχως πρὸς τὴν Παναγίαν εἰς τὰ δεξιὰ τῆς εἰκόνος δέεται ὁ Ἰωάννης. Ἡ εἰκὼν αὐστηρᾶς τεχνοτροπίας. Τὰ φῶτα εἰς τὰ γυμνὰ μέρη ὁμοιάζουν μὲ κηλῖδας. Κάτω *,αψμη* Διαστ. 0,965 × 0,77 μ.

2) Ἰησοῦς, Ἴδε ὁ Ἄνθρωπος. Ἔχει διαστάσεις 1.30 × 0,84 μ. καὶ εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ ξενῶνος τῆς μονῆς Κεχροβουνίου. Ὁ Ἰησοῦς ζωγραφεῖται ἱστάμενος κατ' ἐνώπιον μὲ δεδεμένας τὰς χεῖρας καὶ κάλαμον εἰς τὴν δεξιάν. Φορεῖ ἐρυθρὰν χλαμύδα, ἡ ὁποία δένεται ἐμπρὸς ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ στήθους, καὶ τεφρογάλανον περίζωμα. Οἱ ὄγκοι εἶναι ἀρκετὰ ἐσχηματοποιημένοι, ἡ σκιὰ εἰς τὸ πρόσωπον ἐλαιόχρους, αἱ φωτειναὶ ἐπιφάνειαι κεραμόχροι καὶ αἱ ψιμυθιαὶ λευκαί. Κάτω: *Δι' εὐλαβίας καὶ δεῖσεως τῆς δούλις σου Αἰκατερίνης 1767 Ἀπριλίου.*

3) Παναγία Βρεφοκρατοῦσα ἐπὶ τοῦ τέμπλου τῆς Ἁγίας Τριάδος Γύρλας μὲ τὴν χρονολογίαν 1745. Εἶναι τοῦ τύπου τῆς Παναγίας τοῦ Πάθους. Κρατεῖ τὸν Ἰησοῦν εἰς τὴν ἀριστερὰν καὶ τὴν δεξιάν φέρει πρὸ τοῦ στήθους, τὴν ὁποίαν ὁ Ἰησοῦς περιβάλλει καὶ μὲ τὰς δύο χεῖράς του. Ἄνω ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ ἀνὰ εἷς ἄγγελος μὲ τὰ σύμβολα τοῦ Πάθους. Ἡ Παναγία φορεῖ ἐρυθρὸν μαφόριον μὲ μελαίνας τὰς σκοτεινὰς πτυχὰς καὶ πράσινον χιτῶνα. Δεξιὰ κάτω: *1745 Μνήσθητι Κύριε Γριγορίου οἱερομονάχου.* Διαστ. 0,45 × 0,575 μ.

4) Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Πύργου. Ὁ ἅγιος εἰκονίζεται ἔμπροσθεν ἀρχιτεκτονήματος καθήμενος ἐπὶ κλίμακος μὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπὶ τῆς παρειᾶς. Κάτω ἀριστερά κάθηται ὁ Πρόχορος. Ἑκατέρωθεν τῆς κεντρικῆς εἰκόνος ἀνὰ τρεῖς ἄγγελοι γονυκλινεῖς ἐπὶ νεφῶν κρατοῦσιν εἰς τὴν ἀριστερὰν ναΐσκον καὶ εἰς τὴν δεξιὰν εἰλητόν. Ἄνω ἡ Ἁγία Τριὰς ἐπὶ νεφῶν μὲ τὴν Παναγίαν ἐν τῷ μέσῳ. Κάτω: *Διὰ δαπάνης κ(αὶ) / ἐξόδων τοῦ αἰδεσι / μωτάτου ἐν ἱερεῦσι / κ(αὶ) σκευοφύλακος / κὴρ Νικολάου τοῦ πί/κλην Σαμαθράκη* *,αψϟ*. Διαστ. 0,585 × 0,74 μ.

5) Σκηναὶ ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Εὑρίσκεται εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς Παναγίας τῆς Τήνου ἐπὶ τοίχου. Ἔχει διαστ. 0,465×0,59 μ. Εἰς τὸ κεντρικὸν ὀρθογώνιον ἡ ἀποτομὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Ἄνω ἀριστερὰ: 1) ὁ ἅγιος γονυκλινὴς ἔμπροσθεν ἐνθρόνου ἄρχοντος, 2) ὁ ἅγιος κρέμαται ἀπὸ ξύλου, 3) ὁ ἅγιος ἐντὸς ποταμοῦ, 4) εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων, 5) ὁ ἅγιος καὶ ὁ τροχός, 6) ἐντὸς λέβητος... Κάτω: *ΑΨΜΗ.*

Ν. ΔΡΑΝΔΑΚΗΣ

*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

Κρήτη. Ἐπισκοπὴ Μυλοποτάμου: α. Ἐρείπια τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ (ἱερόν), β. Ἡ Πρόθεσις τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ, γ. Ἄγγελοι (λεπτομέρεια τοιχογραφίας τοῦ ναοῦ)

Ν. Β. ΔΡΑΝΔΑΚΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

Ἴος: α. Ναὸς Ἁγίας Κυριακῆς Χώρας. Ἰωάννου ἱερέως Σκορδίλη (1641). Χριστὸς Μέγας Ἀρχιερεύς, β. Ναὸς Ἁγίου Βασιλείου Χώρας. Τζώρτζη Λαμπάρδου. Χριστὸς (λεπτομέρεια)

Ν. Β. ΔΡΑΝΔΑΚΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

α. Ἴος. Ναὸς τοῦ Χριστοῦ τῆς Χώρας. Ἁγία Τριάς, β. Νάξος. Ναὸς Παναγίας Θεοσκεπάστου Χώρας. Σταύρωσις

Ν. Β. ΔΡΑΝΔΑΚΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

Νάξος: α - β. Ναός Θεοσκεπάστου Χώρας. Παναγία καὶ Ἰωάννης. Λεπτομέρειαι ἀπὸ τὴν Σταύρωσιν

Ν. Β. ΔΡΑΝΔΑΚΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

Νάξος: Ναὸς Θεοσκεπάστου Χώρας: Χριστός, λεπτομέρεια τῆς Σταυρώσεως,
β. Παναγία Βρεφοκρατοῦσα, ἡ ἄλλη ὄψις τῆς ἀμφιπροσώπου εἰκόνος

Ν. Β. ΔΡΑΝΔΑΚΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

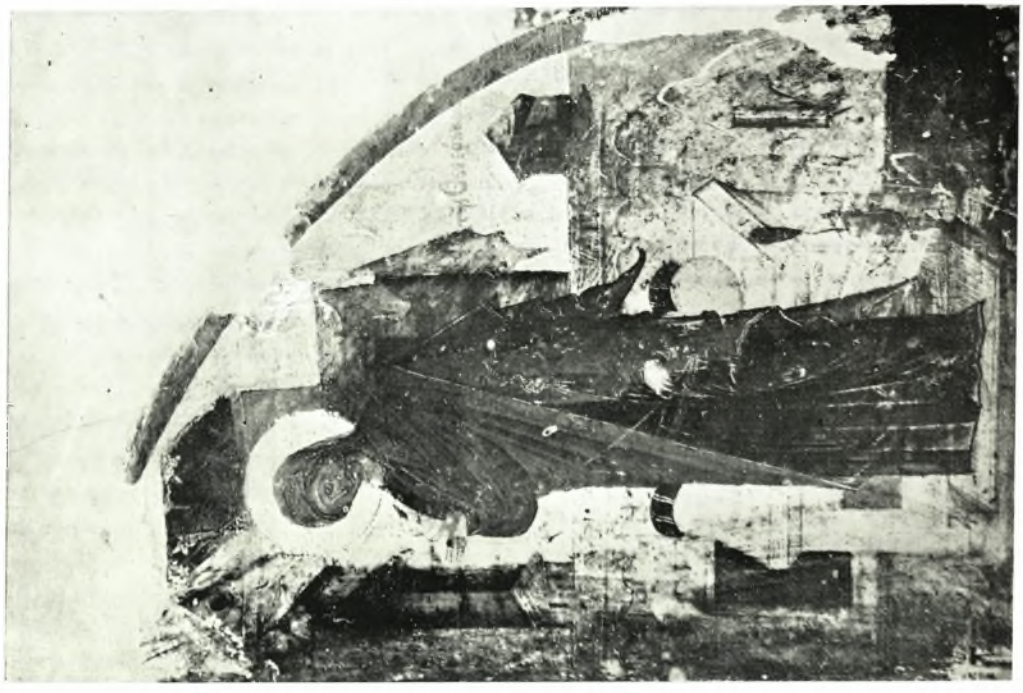

Νάξος: Ναὸς Προφήτου Ἠλιοῦ Χώρας. α. Ἄγγελος ἐκ τῆς εἰκόνος τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, β. Ἡ Παναγία τοῦ Εὐαγγελισμοῦ

Ν. Β. ΔΡΑΝΔΑΚΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

Νάξος: α. Ναὸς Προφήτου Ἠλιοῦ. Φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ, β. Ναὸς Ἁγίου Ἰωάννου Χαλκίου. Παναγία ἡ Ἐλεοῦσα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

Νάξος: Ναός Παναγίας τοῦ Χριστοῦ Χώρας: α - β. Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος

Ν. Β. ΔΡΑΝΔΑΚΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

Νάξος: α. Ναὸς Σταυροῦ Χώρας. Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, β - γ. Ναὸς Ἁγίας Παρασκευῆς Χώρας. Χριστὸς Φωτοδότης

Ν. Β. ΔΡΑΝΔΑΚΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

Νάξος: α. Ναός Κοιμήσεως Χώρας. Παναγία ἐνθρονος Βρεφοκρατοῦσα, β. Ναός Ἁγίων Ἀναργύρων Σαγκρίου. Ρίζα Ἰεσσαί

Ν. Β. ΔΡΑΝΔΑΚΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

Νάξος: Ναὸς Ἁγίων Ἀναργύρων Σαγκρίου: α - β. Λεπτομέρειαι τοῦ Πιν. 508 β

N. B. ΔΡΑΝΔΑΚΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

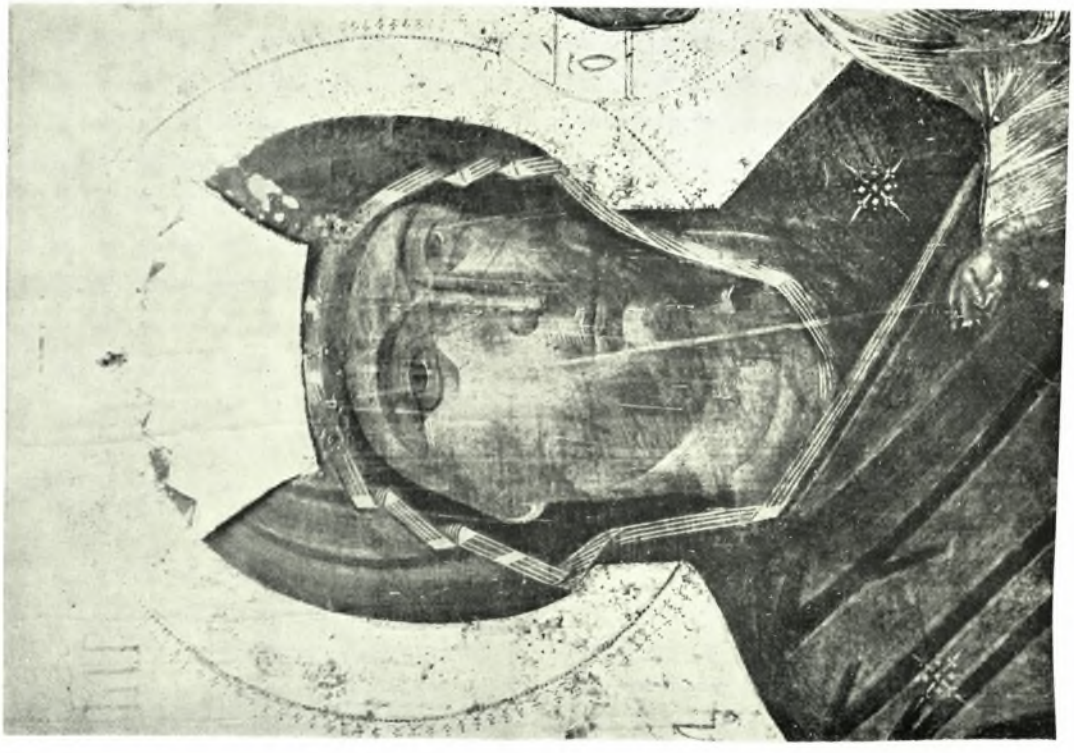

Νάξος: α. Ναός Ἁγίας Παρασκευῆς Χώρας. Παναγία τοῦ τύπου τῆς Ὁδηγητρίας,
β. Ναός Ἁγίας Παρασκευῆς, «Νηὸ Χωριό», Χώρας. Ἀρχάγγελος Μιχαήλ

Ν. Β. ΔΡΑΝΔΑΚΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

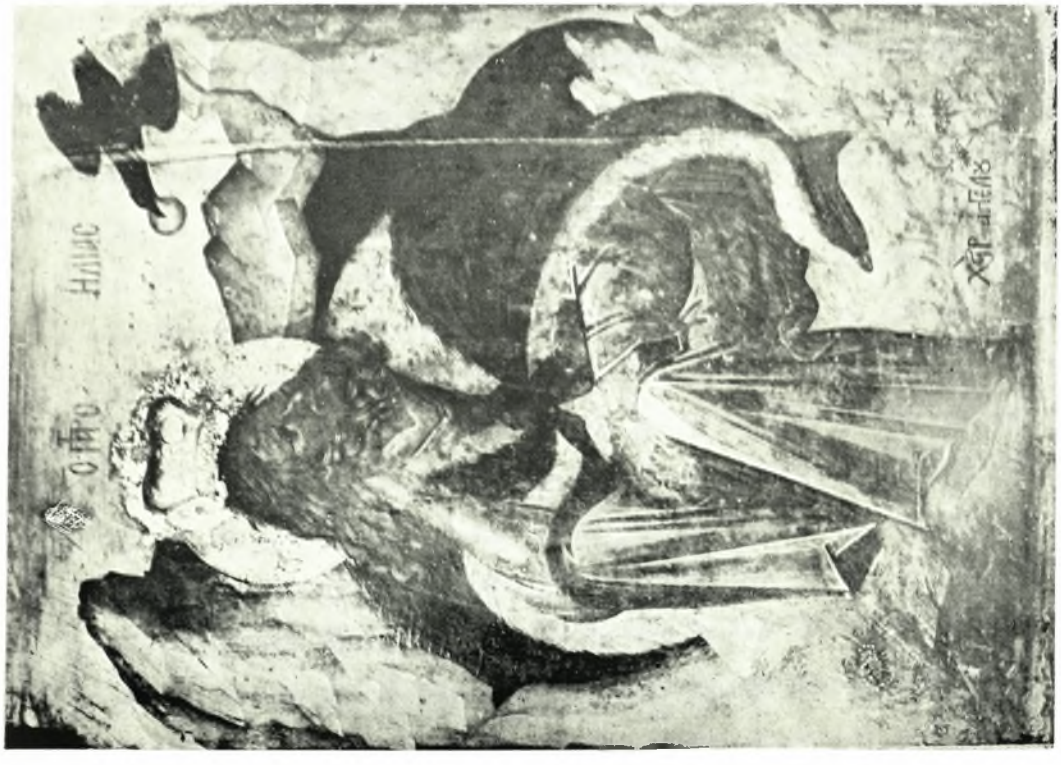

Νάξος: Ναὸς Προφήτου Ἠλιοῦ Χώρας: α - β. Προφήτης Ἠλίας

Ν. Β. ΔΡΑΝΔΑΚΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75

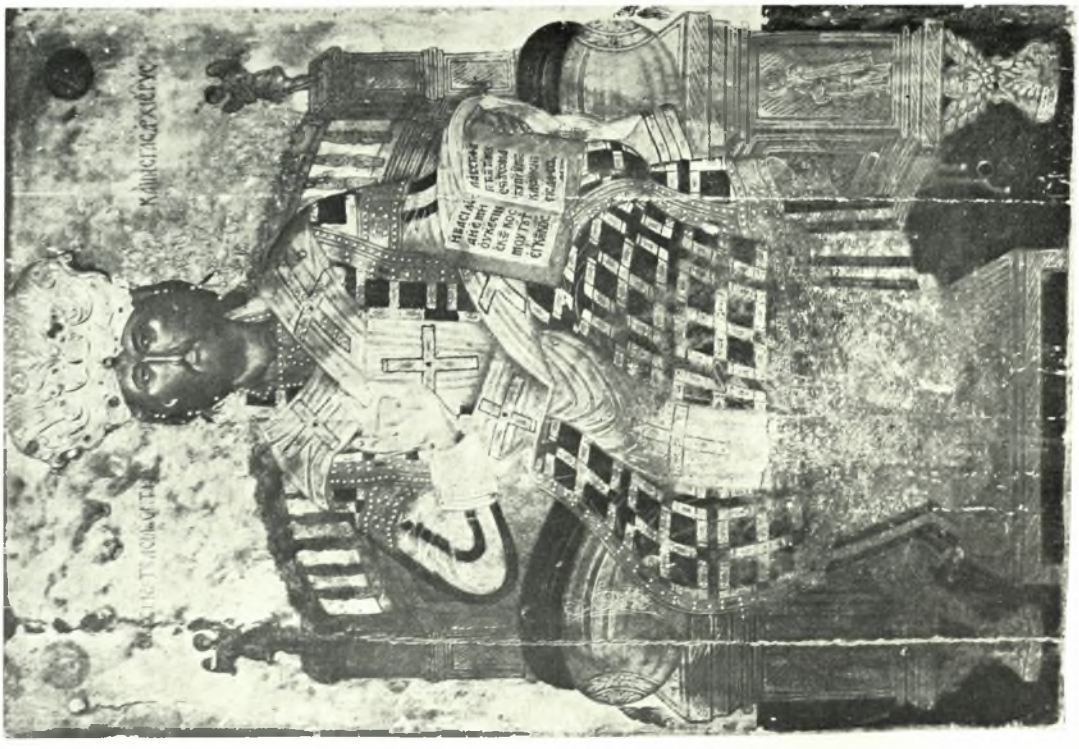

Νάξος: Ναός Ἁγίων Ἀναργύρων Σαγκρίου: α - β. Χριστὸς Μέγας Ἀρχιερεύς

Ν. Β. ΔΡΑΝΔΑΚΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/04/2024 20:14:22 EEST - 3.17.6.75